

Expressions: Projecte **d'Educació Emocional al** **Centre Obert Eixample.**

Treball Final de Grau.

Gemma Iglesis Martínez.

Treball Final de Grau.

Tutor: Óscar Martínez Rivera.

Grau d'Educació Social.

Itinerari adaptat.

2016-2017.

Entrega: 23/06/2017.

Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere
Tarrés.

Expressions: Projecte
d'Educació Emocional al
Centre Obert Eixample.

*Sólo se puede ver correctamente con el corazón; lo esencial
permanece invisible para el ojo.*

Antoine de Saint-Exupéry, El principito.

Abstract

This Emotional Education project is developed in the “Centre Obert Eixample” and his target are children of the group of “Petits”, from 6 to 11 years old.

Based on a period of three months of observation, and surveys carried out on the children of the group and social education professionals, we have detected that it is necessary to do an emotional education project where children can acquire emotional competences, wich ones will be improved through several sessions directed by the Educators of the Service.

Keywords: Emotions, Emotional Education, Centre Obert, Emotional Competences, Emotional Intelligence.

Aquest projecte d'Educació Emocional es desenvolupa dins del Centre Obert Eixample i va dirigit a els infants del grup de *Petits*, nens i nenes d'entre 6 a 11 anys.

Partint d'un període de tres mesos d'observació, i enquestes realitzades als infants del grup que tractem i a professionals de l'Educació social, hem detectat que és necessari realitzar un projecte d'Educació emocional en el que els infants puguin adquirir competències emocionals, que es portaran a terme mitjançant diverses sessions dirigides pels Educador/es del Servei.

Paraules clau: Emocions, Educació Emocional, Centre Obert, competències emocionals, intel·ligència emocional.

Este proyecto de Educación Emocional se desarrolla dentro del Centro Abierto Eixample y va dirigido a los niños/as del grupo de “*Petits*”, de entre 6 y 11 años.

A partir de un periodo de tres meses de observación y encuestas realizadas a los niños/as del grupo que tratamos y a profesionales de la Educación Social, hemos detectado que es necesario realizar un proyecto de educación emocional en el que los niños/as puedan adquirir competencias emocionales, que se desarrollarán mediante diferentes sesiones dirigidas por los educadores/as del servicio.

Palabras clave: Emociones, Educación emocional, Centro abierto, Competencias Emocionales, Inteligencia Emocional.

Índex

0.	Justificació.....	3
1.	Introducció.....	4
2.	Marc teòric.....	5
2.1	Les emocions	5
2.2	Diferència entre sentiment i emoció	6
2.3	Pensament- emoció- acció	7
2.3.1	“Desaprendre” per madurar emocionalment	7
2.4	Les emocions en l’aprenentatge.....	8
2.5	L’educació emocional	10
2.5.1	L’educació emocional a la família.....	11
2.6	Les intel·ligències múltiples: la intel·ligència emocional	11
2.7	Les competències emocionals.....	12
2.8	La importància de l’afectivitat.....	15
2.9	Assolir la integració personal	16
2.10	L’actuació de l’Educador/a	17
2.11	Canvi de perspectiva: Integrar les emocions en la nostra vida	17
3.	Marc legal.....	18
3.1.	Definició de Centre Obert i les seves característiques	18
3.2.	El Servei de Centre Obert dins del nivell de Serveis Socials d’atenció primària. 19	
3.3.	Llei de Serveis Socials	20
3.4.	Definició de “Situació de risc”	20
3.5.	Drets i deures de la població.....	21
3.5.1.	Drets i deures dels infants.....	21
4.	El diagnòstic	22
4.1.	Observació i descripció.....	22
4.1.1.	Ubicació de la investigació.....	22
4.1.2.	Context en el que es desenvolupa el Projecte: Centre Obert Eixample ...	23
4.2.	Necessitats detectades	27

4.2.1.	Des del Centre Obert	27
4.2.2.	Des de la observació	28
4.2.3.	Des d'altres professionals de Centres Oberts	30
4.2.	Fase de descodificació	37
4.2.1.	Establiment de prioritats i delimitació del projecte	37
4.4.	Pronòstic	39
5.	Formulació del projecte	40
5.1.	Definició	40
5.1.1.	Nom o títol	40
5.1.2.	Pla o Programa al qual pertany	40
5.1.3.	Descripció	40
5.1.4.	Destinatari	41
5.1.5.	Objectius generals	41
5.1.6.	Objectius terminals	41
5.1.7.	Estratègies per l'acció	41
5.1.8.	Pressupost i fons de finançament	42
6.	Planificació	42
6.1.	Descripció del Programa d'acció	43
6.1.1.	Descripció i justificació	43
6.1.2.	Objectius	43
6.1.3.	Metodologia	44
6.1.4.	Unitats de programació	44
6.2.	Unitats de Programació	45
6.2.1.	Descripció i durada	45
6.2.2.	Objectius	47
6.2.3.	Continguts	47
6.2.4.	Metodologia i/o tècniques	48
6.2.5.	Materials/ recursos necessaris	49
6.2.6.	Indicadors i instruments d'avaluació	49
6.2.7.	Unitats Didàctiques	49
7.	Aplicació	58
7.1.	Gestió i organització interna	58
7.1.1.	Recursos materials	58
7.1.2.	Recursos humans	58
7.1.3.	Relacions internes	59
7.1.4.	Relacions externes	60

7.2.	Pla d'actuació.....	60
7.3.	Pressupost/Finançament.....	63
7.4.	Sensibilització.....	63
7.5.	Cohesió grupal.....	64
7.6.	Detecció de les minories actives.....	64
8.	Avaluació.....	65
8.1.	Avaluació: Inicial, formativa i final.....	65
8.2.	Indicadors d'avaluació.....	66
8.3.	Instruments d'avaluació.....	66
8.4.	Avaluació final i impacte.....	67
8.5.	Valor del projecte.....	67
9.	Conclusions.....	69
10.	Bibliografia.....	70
10.1.	Llibres i articles.....	70
10.2.	Pàgines web.....	72
10.3.	Legislació.....	74
11.	Agraïments.....	75

0. Justificació

Els principis orientadors de l'acció socioeducativa de l'Educador/a social que es recullen en els Principis Deontològics que es troben a dins dels Documents professionalitzadors dels Educadors/es socials, exposen que els Educadors o Educadores socials, en totes les seves accions socioeducatives, han de partir del convenciment i responsabilitat que la seva tasca professional, és acompanyar la persona, el grup i la comunitat per tal que millori la seva qualitat de vida. Per això en les seves accions socioeducatives procurarà sempre una aproximació directa cap a les persones amb què treballa, afavorint-hi aquells processos educatius que els permetin un creixement personal positiu i una integració crítica en la comunitat a la qual pertanyen.

A partir d'aquesta definició podem observar la responsabilitat i el compromís que pren l'Educador/a social en la persona, i com l'ajuda a prendre'n protagonisme de la seva "història"

Tot i que en els principis orientadors de l'acció socioeducativa de l'educador/a social no es contempla la dimensió emocional directament, les emocions, i en concret una bona educació emocional, son bàsiques per a obtenir el creixement personal i integració en la comunitat.

Així mateix, les emocions son necessàries per viure, formen un "tot" en la persona.

D'altra banda, cal destacar que és el propi Educador/a social el que dona tot el protagonisme a la persona, però és aquest/a el primer que ha de treballar les seves emocions per tal de poder relacionar-se amb l'altre.

El professional ha de prendre consciència de les seves emocions i tenir-ne cura, per tal de transmetre-les al seu entorn, tant personal com professional.

Per tot el què acabem d'exposar, creiem que des de l'Educació Social s'hauria d'apostar per l'Educació emocional, no es pot perdre de vista aquest component tant important, com son les emocions, que ens acompanyaran al llarg del nostre camí.

1. Introducció

Les emocions formen part de nosaltres i resulten ser-ne part essencial.

Constantment estem experimentant emocions, i són escasses les vegades que ens aturem a reflexionar sobre elles: Com són, com ens afecten, entre d'altres...

En l'actualitat, a poc a poc es van implementant en els centres educatius alguns programes d'educació emocional, tot i que encara resulta ser una mesura força novedosa i recent, encara pendent d'"esclatar" en l'entorn de l'educació social.

A diferència d'això, trobem que hi ha forces espais fora de l'horari lectiu, en que es treballen les emocions entre infants, adolescents i joves, com poden ser els esplais, Centres Oberts, entre d'altres...

La idea d'elaborar un projecte d'educació emocional en el *Centre Obert Eixample*, neix del fet de realitzar les pràctiques de 4t. curs del grau d'Educació social durant el 1r semestre de curs en aquest centre.

En aquest període, vaig aprendre coses noves, a més de questionar-me'n algunes ja apreses, que van fer-me evolucionar a nivell personal i professional.

En el Centre Obert vaig estar realitzant les pràctiques amb tots els grups d'edat, des dels més petits fins als més grans, tot i que cal destacar que amb el grup d'infants que més temps he passat, ha estat amb el grup dels "Petits", amb ells he compartit moltes activitats i estones, especialment durant l'estona de reforç escolar.

Degut als meus anys d'experiència laboral i de voluntariat en el món de la infància i adolescència, he volgut dedicar el Treball Final de Grau a aquest àmbit amb el que tant aprenc i gaudeixo a diari.

Així, les pràctiques de la universitat i la facilitat i predisposició del *Centre Obert Eixample*, m'han donat la oportunitat de poder-me centrar en aquest col·lectiu en situació de vulnerabilitat.

2. Marc teòric

2.1 Les emocions

L'objectiu de les persones a la vida és assolir el major nivell de benestar físic i psicològic. L'espècie humana ha evolucionat i ha superat les condicions primitives de la vida gràcies a la funció d'adaptació i de supervivència que han exercit les emocions.

La capacitat humana per sentir determinades emocions forma part del bagatge biològic necessari per a la supervivència de la nostra espècie. Així, la capacitat de sentir, d'emocionar-se, la sensibilitat humana a les emocions, té funcions importants i necessàries per a la vida.

Així mateix, les emocions resulten ser una part imprescindible en les nostres vides, però en canvi no existeix una única definició per a aquest terme.

L'enciclopèdia catalana defineix "Emoció" com:

"Procés i estat afectiu que revelen tant una manera subjectiva d'afrontar la realitat com un contingut de consciència determinat".

Si consultem autors que treballen sobre les emocions, ens adonem que es tracta d'un terme complex i ple de matisos:

- Goleman (1996), que va propagar el concepte d'intel·ligència emocional, defineix el concepte d'emoció, dient que *" es refereix a un sentiment i als pensaments, els estats biològics, els estats psicològics i el tipus de tendències a l'acció que el caracteritzen. Existeixen centenars d'emocions i moltíssimes més barreges, variacions, mutacions i matisos diferents entre totes elles. En realitat, existeixen més sutileses en l'emoció que paraules per a descriure-les."*
- Bisquerra (2003) s'encarrega de definir aquest terme d'una manera més clarificadora i ho fa, explicant que l'Emoció és *"un estat complex de l'organisme caracteritzat per una excitació o pertorbació que predisposa a una resposta organitzada. Les emocions es generen com a resposta a un esdeveniment extern o intern."*

- Sílvia Palou i Vicens (2005), en forma de metàfora, parla sobre les emocions relacionant el nostre sistema afectiu com si fos un motor, en el sentit que les emocions son les que ens fan moure per la vida.

Comenta que disposem d'una sèrie d'aspectes que ens condicionen, i ens fan tenir una relació amb els altres a través de les diferents peces d'aquest motor.

2.2 Diferència entre sentiment i emoció

En el coneixement popular s'acostuma a confondre els termes de sentiment i emoció, seguidament es mostra la distinció entre ells.

Bisquerra (2005) comenta que en la mesura que hi ha algun esdeveniment que afecta al nostre benestar o al d'altres individus, s'activa una resposta interna a diferents nivells: de caràcter neurofisiològic, comportamental i cognitiu.

Aquests tres components conformen les **emocions**:

- Si he experimentat una emoció realment forta és possible que hagi pres consciència de com s'experimenta aquesta emoció a través de reaccions **neurofisiològiques**, com per exemple: taquicàrdies, suors, calfreds,... entre d'altres reaccions diverses de l'organisme.
- Per tant, és important prendre consciència de com respon tot el cos davant d'una emoció.
D'altra banda a part del component neurofisiològic, hi ha el component **comportamental**, és a dir, com som capaços d'expressar aquesta experiència emocional.
- El tercer component és el **cognitiu**, és a dir, la capacitat de prendre consciència de l'emoció que estem experimentant. En el moment en que la fem conscient, podem etiquetar i donar-li un nom.

D'aquests tres components (fisiològic, comportamental i cognitiu), se'n deriva una predisposició a l'acció. Per tant, tota emoció predisposa a actuar d'alguna forma.

Quan entrem dins de l'aspecte cognitiu (quan em pres consciència), amb la participació de la voluntat, podem allargar o escurçar aquesta emoció. I això és el que es considera "**sentiment**": el component cognitiu de l'emoció.

2.3 Pensament- emoció- acció

Les emocions, barrejades amb el coneixement que tenim de les coses, apareixen sempre davant de qualsevol realitat com una valoració immediata, inicialment instintiva, favorable o desfavorable d'aquesta realitat, que provoca la seva acceptació o el seu rebuig.

Comporta l'atribució d'un valor positiu o negatiu per part del subjecte davant dels fets que viu.

Les emocions que experimentem afecten a com ens sentim tant amb nosaltres mateixos com amb les diferents persones, situacions i realitats. I aquestes es troben a la base del nostre comportament, de forma que actuem en funció del que sentim com a beneficiós o perjudicial.

A més a més d'una valoració subjectiva d'allò que vivim, les emocions representen també un impuls i una energia amb vista a l'acció, de tal manera que mai no resten al marge de les nostres decisions.

Si eliminem les emocions, la persona no evoluciona, per tant no les hem de reprimir, només cal identificar-les i orientar-les.

Totes les emocions, ens resultin agradables o no, ens informen de com va la nostra vida, eliminar les que ens resulten desagradables representaria eliminar el missatge.

El desenvolupament de la persona es mou reiteradament, en la connexió permanent entre **pensament- emoció- acció**: Procés que resulta ser força complex (Bach, E.; Darder, P. , 2004).

2.3.1 “Desaprendre” per madurar emocionalment

Hi ha dues dimensions bàsiques perquè la **maduresa emocional** esdevingui una realitat palpable:

- La primera fa referència a la necessària integració entre pensament, emoció i acció, de la que en parlem en el darrer apartat.

Per tal de poder fer-ho, Bach i Darder (2004) comenten que això implica necessàriament desentrenar i entrenar de nou certes reaccions i

comportaments, d'una manera disciplinada i continuada, per tal que allò que sentim i pensem s'arribi a convertir en un hàbit.

- La segona idea, molt lligada a la primera, és que si volem fer-ho amb garanties necessitarem algun tipus d'ajuda externa, ja sigui la d'algun grup del qual formem part, la d'una persona amb qui mantinguem un intercanvi proper o la d'un professional qualificat.

Aquests autors, introdueixen el terme del desaprenentatge, de la deseducació i reclamen que cal fer un canvi de mentalitat gran i deixar de pensar que per aprendre, és necessari adquirir nous aprenentatges, ens el contrari, hem de **desaprendre** per tal d'educar-nos correctament.

2.4 Les emocions en l'aprenentatge

L'emoció i l'aprenentatge van íntimament lligats perquè l'emoció està al centre mateix de l'aprenentatge.

A partir del moment en el que naixem, la manera en que es va conformant el nostre pensament està profundament relacionada amb les emocions que experimentem, des dels primers moments, en relació als adults que es fan càrrec de nosaltres.

Quan naixem, al principi estan les sensacions i les emocions, i a partir d'aquestes es va configurant el nostre aparell de pensar. Les respostes emocionals del bebè sorgeixen a partir de la qualitat del vincle emocional que s'estableix entre ell i els seus pares.

Primer son les sensacions i les emocions, i després ve el pensament (López, C., Valls, C. 2013)

Figura 1: De la sensació al pensament. Font: López, C., Valls, C. (2013).

Coral López i Carmen Valls (2013) parlen sobre el fet que les emocions marquin un aprenentatge.

Aquestes, es veuen influenciades per la idea de Wilfred Bion (1997) que proposa dues formes d'aprendre en funció de quin sigui el nostre nivell d'implicació sensorial i emocional: L'una és aprendre en quan a l'experiència i l'altre aprendre des de l'experiència.

- **Aprendre en quan a l'experiència:** És aprendre intel·lectualment, sense la participació de l'emoció, per exemple: quan assistim a una classe teòrica o a una conferència.

Aquí, la nostra emoció està implicada en un petit percentatge. Doncs pot agradar-nos el que escoltem, fins i tot entusiasmar-nos, però no estem experimentant en nosaltres mateixos allò que ens expliquen, simplement estem rebent informació.

- **Aprendre des de l'experiència:** És un aprenentatge que no és teòric sinó vivencial, en el que estan compromeses les nostres sensacions i les nostres emocions.

En aquest cas, ens impliquem emocionalment i ho acompanyem d'una vivència autèntica de transformació que implica submergir-nos en una experiència emocional de la que en sortim incorporant un nou aprenentatge, pel fet d'haver experimentat.. Després, en segon lloc, el revisem, l'analitzem, el conceptualitzem i en últim lloc intervenim.

Resulta ser una forma d'aprenentatge que requereix submergir-se dins d'un procés, viure'l, per després sortir fora d'ell i reflexionar a partir del *feedback* que altres ens donen sobre la nostra manera de desenvolupar-nos. A partir d'aquí, és on es genera l'aprenentatge.

2.5 L'educació emocional

Ja coneixem que són les emocions, i ara és el moment de saber què és l'educació emocional.

L'educació emocional és un procés que s'inicia des de la primera infància i està present al llarg de tota la vida.

Bisquerra (2003) comenta que és una innovació educativa justificada en les necessitats socials, la finalitat de la qual, consisteix en el desenvolupament de competències emocionals¹ que contribueixin a un major benestar personal i social.

Diu que l'educació emocional pretén donar resposta a un conjunt de necessitats socials que no queden suficientment ben ateses en l'educació formal.

Les emocions són la base de la nostra conducta, configuren la nostra identitat i la nostra cosmovisió, i són indispensables per a la salut individual i col·lectiva, la pau, la transformació social i la felicitat.

L'educació de les emocions requereix una formació inicial però també una formació permanent.

És necessari destacar l'educació emocional com a un procés de gran importància en el que cal incidir-hi per a potenciar el desenvolupament com a persona (Ibarrola, L., 2003).

Al llarg d'aquest "camí", la figura de l'**Educador/a** també hi és present i no se l'ha d'oblidar.

Ibarrola, L. (2003), explica que s'hauria d'ensenyar un ampli vocabulari emocional, o prendre atenció a l'alfabetització emocional dels infants, vetllant per ells i mirant en el seu interior per descobrir els seus estats emocionals i allò què ho genera.

La **raó** principal per educar les emocions és per assolir una existència més plena i per construir una societat més humana i més justa.

Cal donar un gir al que s'entén per igualtat d'oportunitats en educació, centrat en aspectes acadèmics i organitzatius, per a arribar a entendre-ho com una ajuda que

¹ La definició de què són les Competències Emocionals, es troben a la pàgina 12.

s'ha de donar a les persones per que confiïn en elles mateixes, en els altres i per a que vencin les resistències que els hi impedeixin una experiència vital ampla (Bach, E., Darder, P. , 2002) .

2.5.1 L'educació emocional a la família

Les relacions interpersonals –i en primer lloc les familiars– són un dels factors més importants del benestar emocional o de la felicitat. Curiosament, aquestes relacions també són les principals causes de conflicte i malestar, ja que provoquen emocions negatives com ara la tristesa, el ressentiment i, fins i tot, l'odi.

Els llaços emocionals que s'estableixen intensament entre pares/mares i fills/es fan necessari que els uns i els altres aprenguin a ser emocionalment intel·ligents amb l'objectiu d'aconseguir viure tots junts amb major benestar.

Així mateix, primer de tot cal començar per un mateix: Els pares i mares són els primers que han de desenvolupar la seva intel·ligència i competències emocionals (Bisquerra, R., Pérez, N., 2012).

2.6 Les intel·ligències múltiples: la intel·ligència emocional

Sobre les emocions dins de l'aula, López i Valls (2013) expressen que seria de gran importància i utilitat usar les diferents intel·ligències emocionals.

Seria efectiu treballar dues de les intel·ligències de les que parla **Gardner** (1995) en la seva teoria sobre intel·ligències múltiples (López, C.; Valls, C., 2013): la intel·ligència intrapersonal i la interpersonal.

- **La intel·ligència intrapersonal:** És la capacitat de conèixer-se a un mateix: les pròpies reaccions, emocions i vida interior, l'autorreflexió.
- **La intel·ligència interpersonal:** És la comunicació afectiva a nivell verbal i no verbal, la capacitat d'entendre els estats d'ànim, els sentiments i les motivacions dels altres. Té molt a veure amb la capacitat de lideratge.

La intel·ligència interpersonal de Gardner, fa referència a la definició **d'intel·ligència emocional** que descriu Goleman (1996) per la similitud que presenten ambdós. Goleman defineix la intel·ligència emocional com aquella capacitat de reconèixer els propis sentiments i els dels altres, de motivar-nos i de fer servir adequadament les relacions.

A l'igual que ell, Mayer i Salovey (1997) i Bisquerra i Pérez (2012) , també han definit aquest concepte i tots tres, en coincideixen.

Tot i això, aquests últims, mostren una definició més detallada: *“La intel·ligència emocional és la capacitat per identificar les pròpies emocions i les dels altres, usar-les per facilitar el pensament, comprendre la complexitat de les emocions i regular-les de manera apropiada”*.

2.7 Les competències emocionals

Des del GROU, Grup de Recerca en Orientació Psicopedagògica, de la UB (Universitat de Barcelona), actualment dirigit per la Dra. Núria Pérez Escoda, i del que també en forma part en Rafael Bisquerra, s'està intentant difondre **l'educació emocional** encaminada al desenvolupament de cinc grans blocs de **competències emocionals**.

Bisquerra (2007) parla sobre les competències emocionals com aquell conjunt de coneixements, capacitats, habilitats i actituds necessàries per a comprendre, expressar i regular de forma apropiada els fenòmens emocionals.

Potencien una major adaptació al context, i afavoreixen a encarar-se a les circumstàncies de la vida amb majors probabilitats d'èxit. Trobant-se llavors beneficiats per aquestes, tots els processos d'aprenentatge, les relacions interpersonals, les solucions a problemes, entre d'altres....

Distingeix dos grans blocs de competències emocionals:

1. Les capacitats d'autoreflexió: Identificar les pròpies emocions i regular-les de forma apropiada.
2. L'habilitat de reconèixer el que els altres estan pensant i sentint. (Fig. 2)

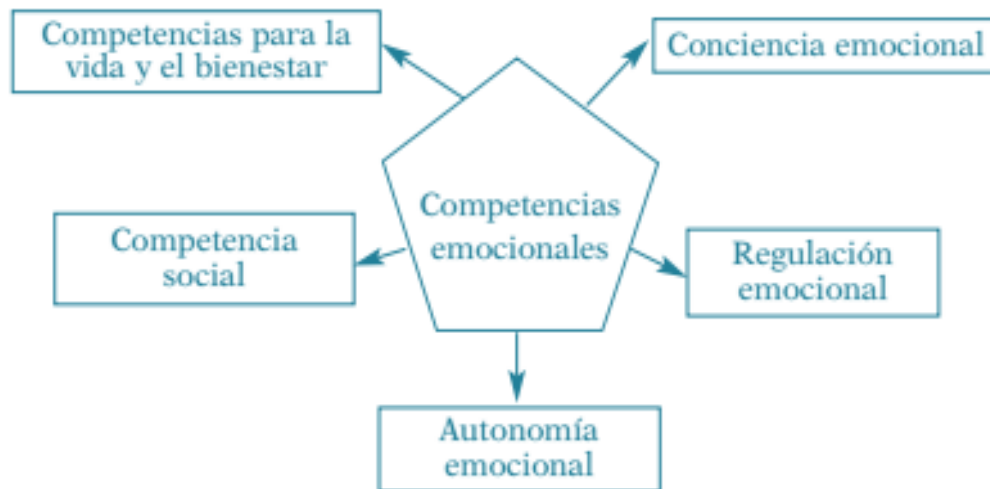

Figura 2: Les competències emocionals. Font: Bisquerra, R. (2007)

El GROU descriu aquestes cinc competències emocionals:

- **La consciència emocional** és la capacitat de prendre consciència, de comprendre i posar nom a les pròpies emocions i les dels altres, de l'estat emocional i del clima emocional en un context determinat.

- La **regulació emocional** és la capacitat de gestionar les emocions de forma correcta i adequada, prendre consciència de la relació entre emoció –cognició - comportament, acceptant la pròpia emoció i responent amb una conducta adequada.
Així mateix, es podran expressar les emocions sense generar cap conflicte.

- **L'autonomia emocional** és la capacitat de no veure's influenciat per les emocions de l'entorn.
Requereix tenir una bona autoestima, actitud positiva, automotivació, responsabilitat i auto-eficàcia emocional, és a dir acceptació de l'experiència emocional personal i el saber sentir-se com un es vol sentir.

- La **competència social**, que l'anomena **intel·ligència interpersonal** és la capacitat de mantenir bones relacions amb les altres persones i implica el domini d'un seguit d'habilitats socials, de comunicació afectiva, respecte, actituds proactives, assertivitat, entre d'altres...

- La **competència per la vida i el benestar** es refereix a la capacitat de tenir comportaments responsables i adequats per poder fer front a aquelles adversitats que presenta la vida.
Ens faciliten una vida sana i equilibrada amb experiències satisfactòries i de benestar.

González, R., Villanueva, L. (2014). agrupen dues de les competències emocionals que parla Bisquerra (2007), en aquest cas, la **consciència emocional** i la **regulació emocional** i comenten que la primera constitueix un prerrequisit per la segona, necessari, encara que no suficient.

De fet, la regulació emocional depèn, entre d'altres factors, del grau de consciència emocional aconseguït. Així, baixos nivells de consciència emocional condueixen a estratègies regulatòries menys adaptatives.

D'aquí que sigui considerada com una competència emocional clau per al benestar de l'ésser humà.

Els **components fonamentals** de la consciència emocional son:

- Diferenciar emocions: Habilitat d'identificar els tipus d'emocions.
- Analitzar les pròpies emocions: Habilitat de prestar atenció i analitzar les pròpies emocions.
- Atendre a les emocions dels altres: Tendència a prestar-los atenció i analitzar-les.
- Consciència corporal: Habilitat per comprendre el nexa entre l'activació emocional i els símptomes corporals.
- Comunicar verbalment les emocions: Habilitat per a parlar sobre les emocions i compartir-les amb els altres.
- No amagar emocions: Tendència a expressar les emocions pròpies de forma franca i oberta.

Arribat el moment en el que l'infant pren consciència sobre l'experiència emocional, es dona la ocasió en que aquest, pot interrompre el programa emocional en marxa i guanyar en flexibilitat, adaptant-se a la nova situació.

Precisament, aquesta és una de les funcions de les emocions: aconseguir que les respostes de l'organisme davant dels esdeveniments siguin polivalents i flexibles. És a dir, aconseguir que no s'adopti sempre una resposta fixe davant d'un estímul, sinó que s'esculli la resposta més adequada i útil davant de cada situació (Villanueva, L., Górriz, A., 2014).

Per una altra banda, Salovey i Sluyter (1997) tracten sobre les competències emocionals i n'identifiquen cinc dimensions bàsiques:

- La cooperació.
- L'assertivitat.
- La responsabilitat.
- L'empatia.
- L'autocontrol.

Aquestes dimensions, van de la mà del concepte d'intel·ligència emocional, i es divideix en cinc dominis:

1. L'autoconsciència emocional.
2. El maneig de les emocions.
3. L'automotivació.
4. L'empatia.
5. Les habilitats socials.

Observem com aquestes dimensions de les que parlen Salovey i Sluyter es corresponen a les competències emocionals de les que parla el GROU.

2.8 La importància de l'afectivitat

Per Eva Bach i Pere Darder (2002) no podem concebre el desenvolupament emocional desvinculat del desenvolupament afectiu i ètic.

Ambos autors, parlen sobre la necessitat de sentir-nos **estimats**, essencial per l'ésser humà. Cal aprofundir en les persones per a poder conèixer-les, saber quines son les seves peculiaritats i respectar-les, no ens hem de deixar portar pels estigmes i estereotips imposats per la societat . A partir d'aquí, podrem adaptar les seves circumstàncies aprofitant els seus estímuls i potencialitats tot creant les oportunitats

necessàries per a assolir el màxim desenvolupament i benestar.

Per afecte, entenem la vinculació emocional amb l'altre, la sintonització de les meves pròpies necessitats, emocions i valors. Això mateix que estableixo des de la meua pròpia humanitat, des del meu món personal, és l'únic vehicle que pot conduir-me al ple reconeixement de l'altre com un altre " jo", i en conseqüència, al compromís amb ell.

Per Sílvia Palou i Vicens (2005), la peça més important del motor és l'afectivitat, sentir-se estimat pels altres.

Si això falla, resulta difícil avançar amb aquesta carència.

En un sentit metafòric, parla que des del nostre **naixement**, tenim la capacitat de poder desenvolupar el "cargol intern": aquest respon a les característiques, trets que ens personalitzen, maneres de ser. Llavors, aquest cargol intern ens condicionarà en part, la nostra manera de posicionar-nos davant del món.

Tots dos aspectes mantenen una relació: Quan naixem necessitem sentir-nos estimats, però necessitem que també ens deixin desenvolupar-nos com a persones, que aquest cargol tant petit que tenim quan naixem el puguem anar fent créixer, llavors per tal de poder fer aquest camí cal que el coixí afectiu ens deixi espai i ens doni confiança per poder fer petits passos.

2.9 Assolir la integració personal

Hem de ser capaços de sentir les emocions, siguin quines siguin, aprendre a reconèixer-les i a expressar-les apropiadament. Encara que aquestes superin la nostra capacitat de resposta i causin un efecte pertorbador sobre nosaltres, hem d'encarar la situació com a una oportunitat per a superar-nos i no acovardir-nos.

Això farà que creixem davant les pors i adversitats de la vida: Totes les emocions compleixen una funció madurativa indispensable per la integritat personal.

Visualitzar les nostres metes complides és un primer pas necessari per a convertir-les en projectes vitals i per començar-hi a caminar (Bach, E., Darder, P., 2002).

2.10 L'actuació de l'Educador/a

Bach i Darder (2004) exposen la manera en com les persones, i els professionals, hem de desenvolupar-nos amb nosaltres mateixos i en el tracte amb els altres.

Els autors expliquen que totes les persones hem de fer-nos càrrec de les nostres emocions i si evitem el fet de prendre consciència emocional, ens pot portar a desqualificar allò que desitgem i que no podem assolir.

Tots els sentiments que puguem tenir són legítims, no hi ha cap sentiment dolent, negatiu o prohibit. El que sí que pot ser inadequat és el que fem amb aquests sentiments, és a dir, la conducta que se'n deriva.

La convivència, igual que l'educació, genera inevitablement situacions de tensió emocional, llavors si no es dóna una maduresa emocional suficient per part de l'adult, aquest projectarà en els altres, els infants, emocions que el superen i situacions personals no resoltes.

D'aquesta manera, la seva actitud no sols invalidarà les seves accions o discursos, sinó que dificultarà o malmetrà la relació i la qualitat de l'intercanvi.

Per tant, hem de millorar emocionalment per desenvolupar-nos de manera saludable com a persones, i això implica superar el judici fàcil i ràpid, i no utilitzar tot allò que no ens agrada per anar en contra dels altres, sinó aprofitar-ho, per construir-nos més positivament.

El desenvolupament emocional exigeix una actitud serena, no obsessiva, de revisió personal per depurar l'agressivitat cap a l'altre i evitar la desqualificació constant de la seva persona per tot allò que no compartim o és causa de conflicte.

2.11 Canvi de perspectiva: Integrar les emocions en la nostra vida

Des de la darrera dècada del segle XX, hi ha una consciència cada cop més generalitzada de la necessitat d'incorporar plenament les emocions i els sentiments a la vida personal, professional, i a l'educació.

El descobriment del que representen les emocions de cara a la maduresa personal, la vida social i la felicitat té un abast molt més gran del que actualment som capaços d'imaginar.

El canvi de perspectiva és radical, però la manera com aquest es materialitza és lenta i

gradual.

Prendre decisions al marge de les emocions i sentiments no és en absolut possible, ni seria recomanable en cas que ho fos.

Comenten que una de les principals preocupacions és que es desaprofiti el potencial que les emocions tenen, perquè les persones ens puguem comprendre més bé i conviure millor, i diuen que no sempre es parla d'emocions preveient l'abast real que tenen per a l'equilibri personal, la transformació social i el retrobament dels éssers humans, més enllà de qualsevol ideologia.

En l'actualitat, el tipus d'educació que reben molts infants i joves no és gaire favorable amb vista a assolir la felicitat, maduresa i pau.

Aquesta educació no contribueix decisivament a formar persones felices, autònomes, responsables i solidàries.

L'únic element capaç de restablir l'equilibri són les emocions i si no s'atenen, podem acabar actuant mecànicament, sense consciència i sense assumpció real del que fem, i d'aquesta manera cap aprenentatge no pot ser durador o consistent.

S'han de respectar els ritmes i les diferents capacitats de cada persona, i tenir en compte la voluntat individual, però al mateix temps s'ha de conduir a la persona cap a la consciència i el compromís social.

La clau la trobem en fer el canvi, que rau en el fet de deixar entrar en la formació de la persona una dimensió essencial: les emocions. (Bach, E., Darder, P., 2004).

3. Marc legal

3.1. Definició de Centre Obert i les seves característiques

El projecte que s'elabora se situa al Centre Obert Eixample de Barcelona, dins del context de Centres Oberts.

- El Decret 142/2010, d'11 d'octubre, pel qual s'aprova la cartera de serveis socials 2010-2011, defineix el servei de Centre Obert de la següent manera:

“El Centre Obert és un servei diürn preventiu, fora de l'horari escolar, que dóna suport, estimula i potencia l'estructuració i el desenvolupament de la personalitat, la socialització, l'adquisició d'aprenentatges bàsics i l'esbarjo, i compensa les deficiències socioeducatives de les persones ateses mitjançant el treball individualitzat, el grupal, la família, el treball en xarxa i amb la comunitat”.

S'hi adrecen infants, adolescents i joves fins als 18 anys que estiguin en una situació en la que cal fer una tasca de prevenció i seguiment.

Els Centres Oberts es constitueixen, com a espais que atenen especialment a persones, col·lectius i territoris en entorns d'exclusió social i que per la seva metodologia d'intervenció cal que es distingeixin dels Casals Infantils i Ludoteques que treballen específicament des del camp de l'educació en el lleure.

Des dels Centres Oberts es vetlla per una socialització, àmplia, plural, flexible, diversa, capaç de produir models d'integració i de convivència positiva, on cada persona pot realitzar un procés educatiu personal que comparteix amb d'altres infants, adolescents, joves i amb els educadors que els acompanyen en tot el seu itinerari, així com amb la realitat territorial que els envolta.

3.2. El Servei de Centre Obert dins del nivell de Serveis Socials d'atenció primària.

- Ley 4/1994, de 20 de abril, de Administración Institucional, de Descentralización, de Desconcentración y de Coordinación del Sistema Catalán de Servicios Sociales:
 - En el punt 4 del preàmbul o exposició de motius, especifica que aquesta Llei estableix la Xarxa Bàsica de Serveis Socials de responsabilitat pública, la qual integra els diferents serveis i establiments que les administracions públiques de Catalunya han de mantenir obligatòriament a disposició dels ciutadans.
 - L'article 4 marca els nivells d'atenció, «El primer nivell el formen els serveis socials d'atenció primària. En aquest nivell d'actuació s'han de prestar, com a mínim, els serveis següents: serveis bàsics d'atenció social primària, serveis d'atenció domiciliària a (. . .) serveis de centres oberts per a infants, adolescents i joves». Aquest és un canvi pel que fa a la reglamentació anterior en que es

consideraven serveis d 'atenció especialitzada.

- El Decret 284/1996 de regulació del Sistema Català de Serveis Socials, actualitza les condicions funcionals i la tipologia de serveis i establiments socials. En aquesta línia fa una definició deis Centres Oberts i estableix quina ha de ser la composició de l 'equip educatiu, així com les ratios que s' han de complir.
- El Decret 27/2003 de l ' Atenció Social Primària, reajusta la definició de Centres Oberts, i manté la ratio del decret 284/1996. Però a l' article 8, punt 4 fa referencia a que "totes les persones que visquin o es trobin al territori de Catalunya i acreditin el corresponent estat de necessitat tindran dret a gaudir deis serveis o prestacions i Serveis Oberts per a infants, adolescents i joves.

3.3.Llei de Serveis Socials

- Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de Serveis Socials, amb l'aprovació per part del Parlament català de la Llei de serveis socials, en vigor des de l'1 de gener de 2008, es pretén implantar a Catalunya un nou model d'atenció en què els serveis socials de la xarxa pública s'ofereixin a tota la població.

3.4.Definició de "Situació de risc"

- En la Llei 142/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, defineix 'la situació de risc" com la situació en què el desenvolupament i el benestar de l'infant o l'adolescent es veuen limitats o perjudicats per qualsevol circumstància personal, social o familiar, si els progenitors o guardadors no assumeixen o no poden exercir completament llurs responsabilitats, i estableix una llista de situacions que es consideren de risc, la qual cosa ha de servir de gran ajut per als professionals que han d'avaluar i decidir sobre un infant o adolescent en concret'.
- La Llei 26/2015 de 28 de juliol, de modificació del sistema de protecció a la infància i l'adolescència, té per objecte introduir els canvis necessaris en la legislació espanyola de protecció a la infància i a l'adolescència que permetin continuar garantint als menors una protecció uniforme en tot el territori de l'Estat.

3.5.Drets i deures de la població

- Declaració Universal dels Drets Humans, l'any 1948, és l'ideal comú que tots els pobles i nacions han d'assolir a fi que totes les persones i òrgans de la societat, tenint aquesta Declaració present, s'esforcin a promoure el respecte d'aquests drets i llibertats mitjançant l'ensenyament, educació i assegurar el seu reconeixement i aplicació universal i efectiu, tant per part dels estats membres com dels territoris que jurídicament en depenen.
- Constitució de l'Estat Espanyol, de 1978, màxima llei escrita de l'ordenament jurídic i de l'Estat Espanyol. En aquesta es regulen els deures i drets fonamentals dels ciutadans, la forma i estructura de l'Estat.

3.5.1. Drets i deures dels infants

- Declaració Universal dels Drets de l'Infant del 20 de novembre de 1959, adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides, fa referència als deures de la humanitat vers la infantesa, considera que l'infant necessita d'una protecció i atenció especials .
- Convenció sobre els Drets de l'Infant, de 20 de novembre de 1989, se subratlla la responsabilitat principal de la família i la necessitat d'una protecció i unes atencions especials de l'infant tant abans del seu naixement com després, remarca la importància del respecte dels valors culturals de la comunitat de l'infant i el paper bàsic de la cooperació internacional per fer efectius aquests drets.

4. El diagnòstic

Per tal d'elaborar el projecte, inicialment haurem de fer el diagnòstic, reconeixement que realitzarem sobre el terreny abans de realitzar l'actuació planificada, el qual dividirem en tres parts:

- La primera part ens servirà per ubicar el projecte, tant en el territori en el que es desenvoluparà, com també en la institució en concret en el que es portarà a terme, el Centre Obert Eixample de Barcelona.
- En la segona part es realitza la fase d'observació i descripció de la detecció de les necessitats des de tres perspectives diferents, segons les necessitats de les usuàries, les necessitats observades per nosaltres i les necessitats observades per altres professionals.
- Per acabar amb el diagnòstic, portarem a terme l'establiment de prioritats i delimitarem el problema en el qual ens volem centrar.

4.1.Observació i descripció

4.1.1. Ubicació de la investigació

El Servei en el que es vol portar a terme el projecte d'Educació Emocional és el Centre Obert Eixample, situat al carrer Pau Claris, 121 de Barcelona, al Districte de l'Eixample, concretament al barri de la Dreta de l'Eixample.

S'adjunta el mapa de Barcelona dividit en Districtes a l'annex 1.

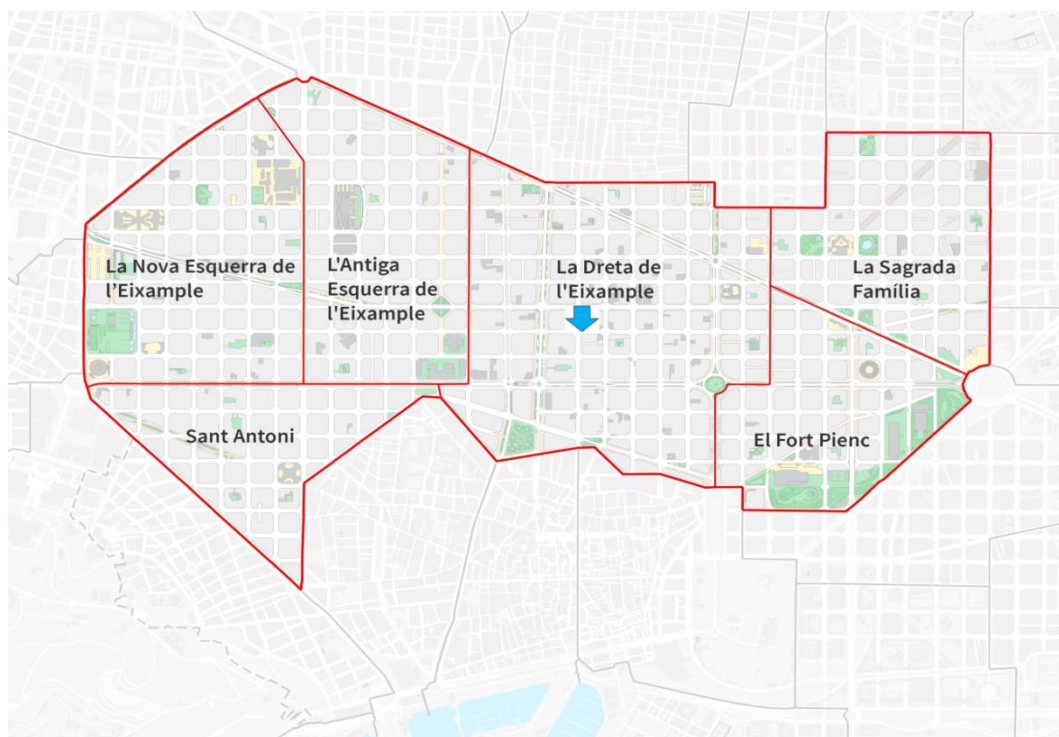

Figura 3: Ubicació del Centre Obert Eixample al Barri de la Dreta de l'Eixample al Districte de l'Eixample. Font: todosobrebarcelona.com

L'Eixample compta amb 264.000 habitants, és el districte amb el major nombre. Resulta ser el 16,4% de la població total de la ciutat de Barcelona. El pes de la població estrangera és superior al del conjunt de Barcelona amb una composició on predominen nacionalitats de la UE i xinesos.

És un districte amb un nivell de renda superior a la mitjana i un elevat nivell d'estudis de la població (≥ 16 anys), on un 40% té estudis universitaris o cicles formatius de grau superior.

Trobem informació addicional sobre l'Eixample a l'Annex 2.

4.1.2. Context en el que es desenvolupa el Projecte: Centre Obert Eixample

El Projecte es portarà a terme en el Centre Obert Eixample de Barcelona, Servei

d'atenció a la infància i l'adolescència de la Fundació Privada Viarany, que realitza una tasca preventiva fora de l'horari escolar, per donar suport, estimular i vetllar per l'autonomia i el desenvolupament de la personalitat, l'adquisició d'aprenentatges bàsics i en el lleure, i compensar les deficiències socioeducatives dels infants i joves.

S'aposta per a una socialització àmplia, plural, flexible, diversa, capaç de produir models d'integració i de convivència positiva, on cada persona pot realitzar un procés educatiu personal que comparteix amb d'altres infants, adolescents i joves i amb els educadors que els acompanyen en tot el seu itinerari, així com amb la realitat territorial que els envolta.

El Centre Obert Eixample se situa en l'institut Jaume Balmes d'on usa diverses instal·lacions. Concretament 4 aules, el menjador, una *office*, el gimnàs i el pati.

Figura 4: Distintiu del Centre Obert Eixample.

Població diana

El Centre Obert Eixample acull a infants, adolescents i joves entre 6 i 17 anys, preferentment del Districte de l'Eixample de Barcelona, que presenten dificultats socials, econòmiques i familiars, per tant, en desavantatge o risc social.²

Es treballa amb infants en situació de risc: Infants, adolescents i joves amb possibilitat de patir desemparament, dificultats socials i/o econòmiques.

² Entenem per desavantatge social d'un infant o adolescent el fet que una o més de les seves necessitats (higièniques, alimentàries, familiars, socials, escolars, laborals...) no estiguin cobertes, i no disposi de les oportunitats necessàries per desenvolupar-se adequadament.

S'ha de tenir en compte que l'acció educativa es porta a terme en medi obert, és necessari el treball amb les famílies dels infants i adolescents, així com també realitzar un treball en xarxa amb d'altres serveis i recursos que estiguin implicats en el procés de desenvolupament dels menors.

Els infants, adolescents i joves són derivats pels serveis socials primaris del Districte de l'Eixample (principalment Antiga i Nova Esquerra de l' Eixample), per centres de salut mental (CSMIJ), per altres serveis especialitzats (EAP, EAIA...) o, en alguns casos, pels centres educatius.

Línia educativa

El Centre Obert Eixample segueix una línia educativa que gira entorn de la defensa dels drets dels infants, entesa des d'una visió activa, des del suport i acompanyament al menor i a la seva família mitjançant una acció directa en el treball quotidià.

Des del Centre Obert se segueix una proposta educativa des d'una perspectiva humanista, pedagogia que parteix del concepte de desenvolupament integral de la persona, entenent-la en tota la seva amplitud, tenint en compte tots els espais i aspectes del desenvolupament i estructuració de la personalitat de l'infant i l'adolescent. Segons aquesta pedagogia, l'infant descobreix i desenvolupa totes les seves capacitats intel·lectuals i físiques, alhora que creix en els dimensions afectiva, social i ètica de la persona.

També es pretén donar eines per construir la pròpia identitat des del diàleg, la col·laboració, el conflicte, la relació, l'acord i el consens.

Es volen proporcionar nous coneixements i experiències que els infants , adolescents i joves puguin assolir, amb l'ajut dels adults.

Ideari

El projecte de CO parteix de la sensibilitat davant les situacions que pateixen els infants, adolescents i joves del Districte de l'Eixample.

El Centre Obert ha de ser el motor de sensibilització social vers la situació d'aquests

infants. Així, es pretén que aquesta sensibilitat arribi a la població en general, fent-la conscient de la realitat i de la possibilitat de canvi per fer, entre tots, un món més just.

En resum, es vol aconseguir que cada infant, sentint-se estimat i respectat, rebi una educació que afavoreixi la seva cultura general i li permeti, en condicions d'igualtat d'oportunitats, desenvolupar les seves aptituds i el seu judici individual, el seu sentit de la responsabilitat moral i social i esdevenir un membre útil de la societat.

Funcionament diari per grups

Els infants, adolescents i joves es divideixen per grups d'edats, formant-se quatre grups diferents: El grup dels petits, dels grans, dels adolescents i dels joves.

El Centre Obert Eixample obre les seves portes als infants, adolescents i joves de dilluns a divendres després de l'escola, en horari de 17h a 20h:

- De 17h.- 17.45h. es realitza l'acollida on els infants berenen el menjar que des del Centre Obert se'ls hi proporciona.
- De 17.45h. – 18.45h. es l'estona del reforç escolar.
- De 18.45h.-20h. es porten a terme diversos tallers, cadascun adequat als grups d'infants que hi ha.
- 20h. És l'hora de l'acomiadament dels infants , adolescents i joves.

Equip professional

En l'actualitat, l'equip professional que treballa al Centre Obert Eixample, està format per:

- Direcció: Postgraduat en antropologia i director d'activitats de lleure infantil i Juvenil.
- Coordinació tècnica: Diplomada i col·legiada en Educació Social.
- Educadors referents/tutors: 2 diplomats i col·legiats en Educació Social.
- Personal de suport: Tècnica superior en integració social.
- Llicenciada i col·legiada en psicologia per a suport psicològic.
- Llicenciada en Psicologia i col·legiada en Educació Social (voluntària permanent).

- 50 persones voluntàries (aprox.) amb compromís permanent.
- Alumnes de pràctiques (número variable cada curs).

4.2.Necessitats detectades

A partir d'haver realitzat el període de pràctiques de la universitat en el Centre Obert Eixample, s'han detectat en el grup de *Petits* diverses necessitats que cal abordar.

Aquestes necessitats les dividirem en 3 parts:

La primera d'elles és el recull del conjunt de necessitats que detecta el Centre Obert sobre els seus infants i les seves famílies, que resulten ser rellevants i de gran importància i que cal treballar-ho des de diverses vessants, entre d'elles la que tractarem al llarg d'aquestes pàgines, l'emocional.

La segona part es dona a partir de la pròpia observació, i finalment, la tercera part, segons les necessitats observades per altres professionals de Centres Oberts.

4.2.1. Des del Centre Obert

El Centre Obert Eixample detecta diverses necessitats que afecten a la infància i adolescència d'entre les que se n'identifiquen dues a destacar, provinents des de casa: des de les famílies dels infants, adolescents i joves, que cal abordar-les per a poder aconseguir tenir unes competències emocionals.

Aquestes responen a:

- La desorientació familiar (monoparentalitat, conflictivitat, reagrupaments), situació socioeconòmica o laboral precària i, en alguns casos, manca de coneixement del medi i de la llengua.
- La manca de punts de referència pel menor que, sovint, es troba sense alternatives de lleure, de formació (formal o prelaboral) i d'accés al món laboral; generalment, sense l'acompanyament d'un adult

4.2.2. Des de la observació

Al llarg del primer semestre, vaig realitzar les pràctiques universitàries en el Centre Obert Eixample.

En preguntar als professionals del Centre Obert si era necessari incidir sobre alguna necessitat dels infants del Servei, van coincidir en que aquest havia de ser sobre Educació Emocional dirigit al Grup de *Petits*: infants d'entre 6 a 11 anys.

Personalment, el tema de les Emocions em motiva i m'interessa molt, pel que vaig acceptar realitzar-ho de bon grat. A més, després d'observar el grup i d'haver col·laborat amb ell, vaig adonar-me'n com n'era de necessari treballar-ho.

Dins del grup, en general, sorgien certes mancances emocionals a nivell individual, originant que moltes d'aquestes repercutissin de manera negativa al grup.

Així mateix, també cal afegir que el Centre Obert li'n manca un projecte específic sobre L'Educació Emocional.

Durant el temps de lleure, en les estones de joc lliure després de berenar i en els tallers, s'observava que eren els moments en els que es produïen més conflictes entre ells/es, a destacar les estones de futbol.

Sovint els conflictes es donaven entre els/les mateixos/es infants del grup, tot i que alguna vegada, també s'hi afegia algun infant d'algun altre grup.

En diverses ocasions, en les estones de reforç escolar, l'Educadora referent de grup revisava les agendes dels infants per assabentar-se'n de les tasques que havien de realitzar, i també per estar al cas del desenvolupament de l'infant a l'escola.

Així doncs, molts d'ells/es tenien notes d'avís dirigides a les seves famílies per alguna situació negativa que s'havia produït. En aquest moment, quan l'Educadora preguntava individualment per aquest fet, algun dels infants mantenia un posat d'enuig o tristesa, amb dificultat per a exposar-ho o en algun cas, negant-ho sense expressar-se.

L'última part de la tarda del Centre Obert era el moment per gaudir del temps de lleure, una hora en el que es realitzaven els tallers/activitats. D'entre tots, se'n destaquen dos en els que sovint sorgien dificultats en la seva execució:

- A “Mou-te”: Taller d’esport, joc i expressió corporal, alguns dels infants no participaven d’algun dels jocs proposats per molts motius sense expressar, també algun d’ells/es s’enutjaven pel fet de perdre en el joc, entre d’altres...
- Al taller de cuina algun dels infants, coneixent la normativa, en feien cas omís, d’altres no respectaven el torn per cuinar i passaven per davant de la resta de companys/es de grup.

Des dels infants del grup de Petits

Observant aquestes situacions realitzades pels infants del grup de *Petits*, s’elabora una petita enquesta de 4 preguntes, en les que els infants s’hi poden veure reflectits, sobre fets que han viscut alguna vegada durant la seva estada al Centre Obert, i d’altres que possiblement en algun altre context les hagin viscut.

Abans d’entregar l’enquesta als infants, s’inicia un procés de validació en el que els professionals de l’educació social, avaluen la idoneïtat de les preguntes. En aquest cas, se’ls va enviar als del Centre Obert.

Així mateix, després es va refer alguna pregunta per tal d’ajustar-la i fer-la més adequada als infants del grup de *Petits*.

Aquesta eina, que s’adjunta al Annex 3, ens servirà per a elaborar posteriorment les unitats de programació del Projecte.

Està format per quatre preguntes que responen a quatre habilitats socials, que després d’haver estat observant com actuen i com es comporten els infants, es creu necessari incidir-hi per tal de poder treballar-les:

1. **Tolerància a la frustració**, que respon a la següent pregunta: “*Quan perds en un joc, com et sents?*”.
2. **Autocontrol**, responent a la pregunta: “*A l’estona de berenar, un noi del grup de grans del Centre Obert et treu la pilota mentre tu estaves jugant amb els teus amics de grup. Què fas?*”.
3. **Assertivitat**, que respon a la següent pregunta: “*Estàs al pati i veus que estan molestant a un company/a del teu grup, com et sents? Què fas?*”.
4. **Empatia**, responent a la pregunta: “*Tu i un company/a del teu grup, arribeu tard al Centre Obert i només hi ha un entrepà per a berenar.*”.

El teu company/a no ha berenat i tu, t'has menjat una galeta que tenies a la motxilla, però segueixes tenint gana. Què fas?"

En total es van recollir 12 enquestes realitzades pel Grup de *Petits* que van poder emplenar-lo al finalitzar l'hora de reforç escolar (Annex 4).

De la primera pregunta se n'extreuen diversitat de respostes. La majoria d'elles contesten negativament, després trobem en menor nombre, les que ho accepten i d'altres mostren disparitat d'emocions, com tristesa, nerviosisme, enuig, content....

Respecte la segona pregunta, la majoria dels infants es mostren al marge, expressant que li comentarien als/les educadors/es. Tant sols hi ha dues respostes en les que l'infant expressa que actuaria directament, en una de manera positiva, i en una altre negativament.

Sobre la tercera pregunta, la majoria d'infants responen que se senten malament i que defendrien al company/a, alguns d'ells expressant que pegarien al nen/a que molesta. Algun infant, en menor nombre, comenten que avisarien a algun/a educador/a.

En la quarta pregunta, veiem com tots els infants excepte dos d'ells, compartirien l'entrepà a mitges amb l'altre company/a, a diferència d'aquests dos que donarien tot l'entrepà sencer.

4.2.3. Des d'altres professionals de Centres Oberts

Des dels Educadors/es Socials de Centres Oberts

Des del Centre Obert Eixample, es creu necessari elaborar un projecte sobre Educació Emocional, i això mateix és el que provoca que vulguem conèixer la realitat d'altres Serveis de Centre Obert en l'àmbit de les emocions.

D'aquesta manera, es crea un enquesta per consultar als Educadors/es Socials treballadors d'altres Centre Obert.

Per tal d'obtenir un resultat amb força participació, es creu convenient usar la via d'internet.

El primer pas que es va realitzar, va ser enviar les preguntes per tal que els Educadors/es socials poguessin validar-les, avaluant les preguntes.

Un cop validades algunes enquestes, i amb els retocs corresponents, es van enviar les preguntes definitives per a contestar-les (Annex 5).

A continuació, s'exposen les preguntes que es van formular als Educadors Socials de Centres Oberts amb les seves corresponents respostes, recollides en forma de gràfic.

A nivell global, era interessant saber si els Educadors/es socials treballaven amb els infants del Centre Obert la vessant emocional, a més d'esbrinar la manera de portar-ho a terme amb aquests i amb la resta de l'equip professional.

En total, es van recollir 17 respostes (Annex 6).

La primera pregunta, era en relació de si treballaven l'Educació Emocional amb els infants del Centre Obert i si era afirmatiu, de quina manera ho feia.

Així doncs, tal i com es mostra en el següent gràfic, veiem com tots els professionals la treballen i la meitat d'ells, es divideixen en la forma en com ho porten a terme, uns transversalment i uns altres específicament.

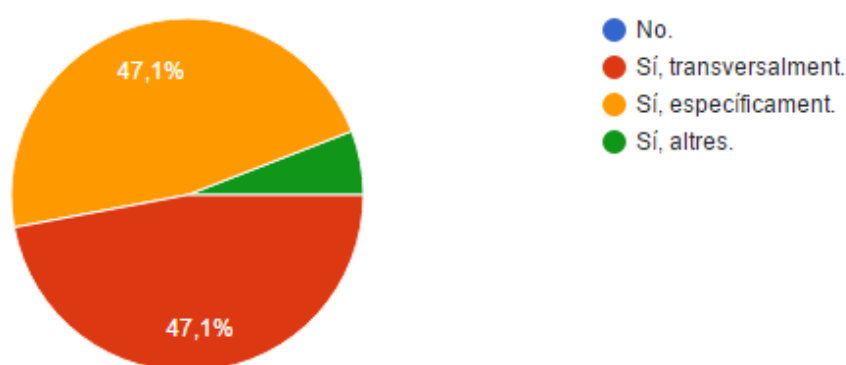

Figura 5: Respostes a la pregunta: "Treballes l'Educació Emocional amb els infants del Centre Obert?".

En la segona pregunta, se'ls hi preguntava la dedicació de temps a tractar les emocions dels infants durant les activitats del Centre Obert.

Així mateix, podem observar com tots els professionals n'hi dediquen temps. En un alt percentatge veiem com la dedicació és porta a terme en tot moment, i en baix percentatge, s'hi dediquen a tractar-ho de manera freqüent.

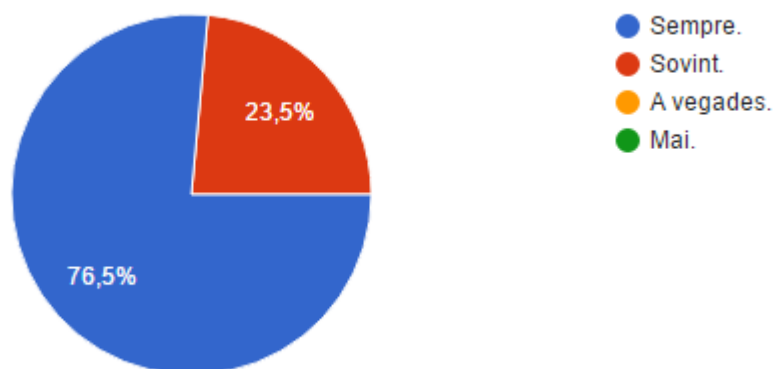

Figura 6: Respostes a la pregunta: “Penses que cal dedicar temps durant les activitats del Centre Obert a tractar les emocions dels infants?”.

La tercera pregunta, lligada a la segona, tracta de saber quin és el moment que trien els Educadors/es Socials per a que els infants trobin els espais per expressar-se.

S’ha extret **diversitat de respostes**, i cal destacar que en unes d’aquestes, l’espai en el que l’infant exterioritza les seves emocions ja està establert i en d’altres, en un nombre menys elevat, s’estableix posteriorment, és a dir quan ha esdevingut algun succés que ha commogut a l’infant.

En la quarta pregunta es tractava de saber si el/la professional opinava que era adient ensenyar als infants a tenir una bona Educació Emocional, sense tenir-la un mateix.

La majoria de respostes tendeixen al “no”, i es mostra gran varietat en les explicacions, tot i que totes aquestes, giren entorn de que el professional ha de saber gestionar les seves emocions per tal de poder transmetre-ho a d’altres.

En la cinquena pregunta es vol conèixer si els/les professionals tenen prou formació en l’àmbit de les Emocions i com podem observar en el gràfic, la majoria d’elles creuen que no en tenen, i unit a la següent pregunta en la que es vol saber si estarien disposats a formar-se, **totes les respostes son afirmatives** exceptuant-ne una que considera que si el/la professional ja té adquirida una bona Educació Emocional, no és necessari.

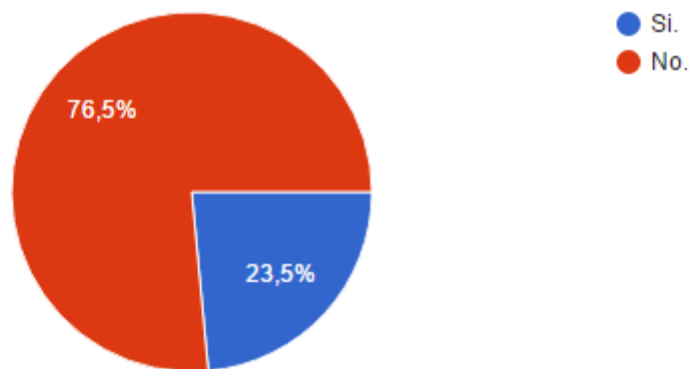

Figura 7: Respostes a la pregunta: “Penses que tens prou formació en l'àmbit de les emocions?”.

En la sisena pregunta, que es vol conèixer si els/les professionals actuen tenint en compte la part emocional dels infants del Centre Obert, **totes les respostes que s’han rebut han contestat amb un “sí”**.

Per finalitzar, es realitza una pregunta fent referència específica als Educadors/es Socials, dirigida a la seva part emocional.

Se’ls plantejava si consideraven de gran importància, expressar-se als companys/es de feina sobre les emocions experimentades amb els infants del Centre Obert, i **tots/es ells/es van respondre que era molt important fer-ho**.

Seguidament, se’ls va preguntar si trobaven algun espai per fer-ho i **tots/es han contestat que sí**; uns al finalitzar la jornada, uns altres a les reunions de coordinació, i uns altres en espais informals.

Afegit a això, se’ls pregunta si ho porten a terme i la majoria d’ells/es responen que sí, exceptuant dos casos que responen el contrari.

Des dels Coordinadors/es/ i/o Directors/es de Centres Oberts

De la mateixa manera que es va crear una enquesta dirigida als Educadors/es Socials treballadors d'altres Centre Obert, per saber la manera en com desenvolupen les emocions en el context d'aquest Servei, també s'ha vist convenient fer-ho dirigit, aquest cop, als Directors/es i/o Coordinadors/es de diferents Centres Oberts, per tal d'obtenir una visió més àmplia sobre el funcionament de les accions en la vessant de les emocions.

Se segueixen els mateixos passos que en l'enquesta exposada anteriorment, tant en la via per enviar el document, com en els tràmits per arribar a obtenir les respostes.

En aquest cas, s'ha obtingut poques enquestes validades pels professionals de Centres Oberts, tot i així, amb les validacions disponibles, s'ha pogut realitzar els retocs adients per a enviar l'enquesta definitiva a punt per emplenar (Annex 7).

Tot seguit, s'exposen les preguntes formulades als Directors/es i/o Coordinadors/es de diferents Centres Oberts, amb les seves corresponents respostes, recollides en forma de gràfic.

S'han recollit 9 enquestes (Annex 8).

Per començar, es preguntava a aquests professionals si es treballa l'Educació Emocional al Centre Obert, i de quina manera es fa.

Tothom va respondre que es tractaven les emocions, i trobem diversitat de respostes sobre la forma en com es porta a terme: La majoria d'aquests, treballen les emocions a partir d'activitats.

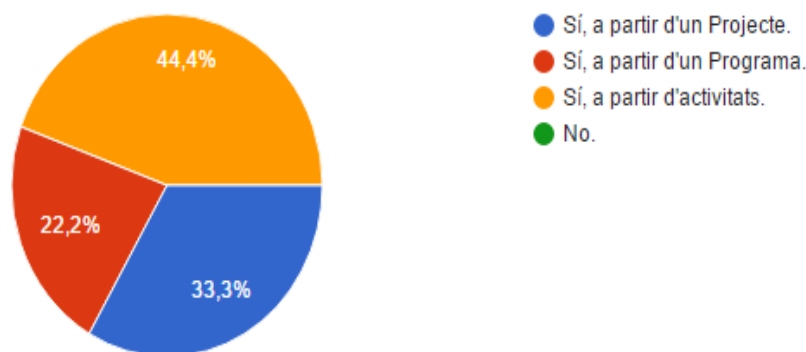

Figura 8: Respostes a la pregunta: "Es treballa l'Educació Emocional al Centre Obert?".

La següent pregunta formulada, unida a la primera, intenta esbrinar de quina manera es treballen les emocions al seu Centre Obert.

S'han extret respostes, totes diferents entre elles, encara que algunes coincideixen en **treballar-ho de manera transversal**.

De la resta, alguns treballen les emocions a partir de les assemblees diàries, activitats concretes,....

En la segona pregunta, es volia saber si els professionals detectaven en els infants, de manera general, del Centre Obert algunes mancances emocionals i rotundament es va obtenir un sí, i es va preguntar per aquestes, de les quals es va obtenir força similituds: Baixa autoestima, dificultat per relacionar-se adequadament, complicació per identificar i gestionar les emocions, entre moltes altres...

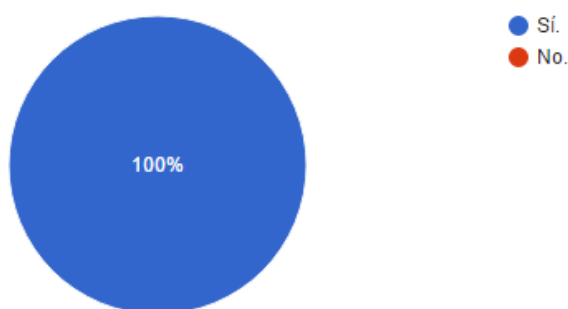

Figura 9: Respostes a la pregunta: “De manera global, detectes en els infants del Centre Obert algunes mancances emocionals?”.

La tercera pregunta rondava entorn la manera com pot influir en l’infant, dins del Centre Obert, tenir desenvolupada una bona intel·ligència emocional. Tots els professionals referent a aquesta, van respondre que **influeix de manera positiva**: tant en la convivència en el Centre Obert amb la resta de companys/es, tant en la seva capacitat de comunicació, de resoldre els conflictes, d’ajudar a la resta, entre d’altres...

A la pregunta de si des del Centre Obert es realitzava algun espai de trobada entre les famílies i els infants, **tots els professionals van contestar que sí.**

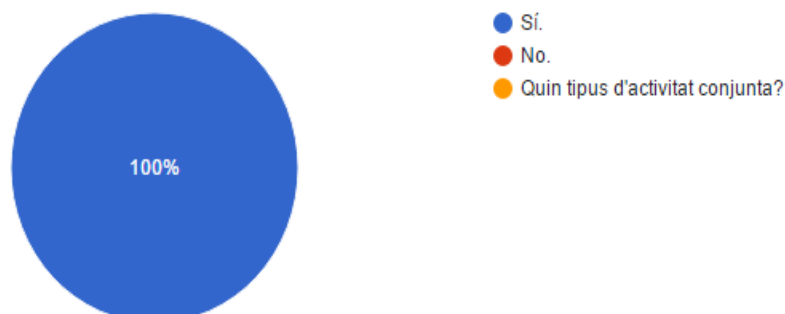

Figura 10: Respostes a la pregunta: “El paper de la família, a l’igual que el de l’escola, també influeix en l’Educació Emocional de l’infant. Des del Centre Obert, realitzeu algun espai de trobada, alguna activitat conjunta, entre les famílies i els infants?”.

En la cinquena pregunta, volia conèixer-se si l’equip de professionals del Centre Obert disposava d’algun espai concret, on poder expressar les seves emocions, tant com a Educadors/es com personalment.

La majoria de respostes van contestar afirmativament, i trobem que un petit percentatge no disposa d’aquest espai.

Unit a això, es vol saber si els professionals pensen que és necessari tenir-ho i tots ells, amb diferents raons, responen que és bàsic per al bon funcionament i benestar tant d’un mateix com de la resta de l’equip.

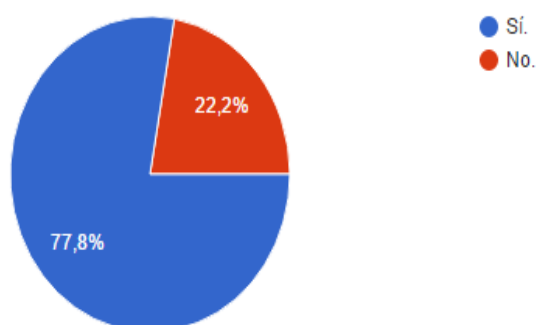

Figura 11: Respostes a la pregunta: “Respecte l’equip de professionals del Centre Obert: Disposeu d’algun espai concret en el que es fomenti la comunicació i en el que els Educadors i Educadores puguin expressar lliurement les seves emocions tant en el seu rol d’Educador, com de manera personal?”.

4.2.Fase de descodificació

4.2.1. Establiment de prioritats i delimitació del projecte

El grup de *Petits* del Centre Obert és força heterogeni. Cada infant que en forma part és diferent, cadascú presenta les seves fortaleeses i debilitats que el conformen com a ésser únic que viu envoltat de la seva pròpia realitat.

Com comenten Bach i Darder (2004), les **emocions** esdevenen la base del ser persona, raó per la qual no podem parlar d'equilibri personal, i per tant tampoc de salut, si no es dóna una bona integració entre emoció, pensament i acció.

D'aquesta manera , i tenint en compte els resultats extrets de les enquestes realitzades a Educadors/es Socials i a Directors/es i Coordinadors/es de Centres Oberts, veiem necessari treballar des d'aquests Serveis, les emocions amb els infants, tot reconeixent-les i gestionant-les, d'aquesta manera llavors, i amb una implementació progressiva, els infants aniran adquirint unes competències emocionals.

Després d'analitzar les respostes dels infants a l'enquesta que se'ls va donar, veiem com és necessari treballar les **competències emocionals**; aquelles capacitats, habilitats i actituds necessàries per a comprendre, expressar i regular de forma apropiada els fenòmens emocionals, que afavoreixen a encarar-se a les circumstàncies de la vida amb majors probabilitats d'èxit (Bisquerra, R. 2007).

Els professionals dels Centres Oberts, a l'enquesta que se'ls va proporcionar també destacaven en els infants una sèrie de mancances a nivell emocional que son necessàries treballar.

Així, tenint en compte el període d'observacions i les respostes extretes de les enquestes realitzades a professionals de Centres Oberts i a infants, en el projecte s'incidirà en les quatre Competències emocionals, que descriu el GROU de la Universitat de Barcelona, dirigit per la Dra. Núria Pérez Escoda.

1. **Consciència emocional**, necessària per prendre consciència de les emocions pròpies i de les de la resta, també per posar-hi nom.

Com hem pogut veure en les respostes dels infants a les enquestes, a molts d'ells els manca la capacitat d'expressar les seves emocions.

2. **Regulació emocional**, per saber desenvolupar-se de manera adequada davant de diverses situacions, en especial aquelles en les que poden ocasionar algun conflicte.

En alguns casos que es mostren a l'enquesta, els infants davant d'algun succés inesperat i desafortunat per a ells, actuen de manera inadequada, generant un conflicte.

3. **Autonomia emocional**, per evitar veure's influenciat per les emocions de l'entorn, acceptant sentir-se com un mateix desitja.

Aquesta competència emocional resultarà ser bàsica per l'infant, especialment en l'entorn familiar en el que es desenvolupa una de les relacions interpersonals més importants en l'infant, i com exposen Bisquerra i Pérez, aquest tipus de relació son les principals causes de conflicte i malestar, perquè provoquen emocions negatives.

4. **Competència social** o el que anomenen també, "intel·ligència interpersonal", necessària per tal de mantenir relacions adequades amb altres persones, usant diverses habilitats socials, de respecte, entre d'altres...que cal tenir adquirides.

Hem triat aquestes quatre Competències emocionals, ja que creiem que la cinquena que proposa el GROU: La competència per la vida i el benestar, és el resultat final que s'obté de tota la resta. Ens sembla que és una conseqüència que s'extreu de tota la resta.

Aquesta última fa referència a la capacitat de portar a terme comportaments responsables i adequats que ens serviran per poder fer front a les adversitats que presenta la vida.

Així mateix, si els infants tenen adquirides totes les competències, seran capaços de desenvolupar aquesta capacitat.

A partir de les enquestes realitzades als professionals, hem pogut observar com n'és d'important en ells, la **intel·ligència emocional** ja que com exposen Bach i Darder (2004), estem èticament obligats a fer-nos càrrec de les nostres emocions, així és necessari que en l'adult es doni una maduresa emocional suficient, per tal d'evitar que projecti en els altres, situacions personals que el desborden.

Amb aquest projecte, es pretén que els infants que acudeixen al Centre Obert Eixample puguin arribar a esdevenir adults que posseeixen una sèrie d'eines emocionals que els generin un benestar personal i social, a més d'afavorir que siguin

capaços d'enfrontar-se a qualsevol adversitat que els imposi la vida.

D'aquesta manera es farà latent el que López i Valls (2013) comenten respecte que la societat necessita "líders" que tinguin la intel·ligència emocional necessària per tal de gestionar grups d'una manera diferent, eficaç i creativa.

El Projecte d'Educació Emocional es portarà a terme a partir dels recursos dels que es disposen al Centre Obert Eixample.

4.4.Pronòstic

En el cas que en aquest projecte es treballin les diferents competències emocionals que exposàvem anteriorment, aconseguirem que els infants del grup de Petits del Centre Obert Eixample, almenys en un dels seus entorns socialitzadors, puguin adquirir capacitats emocionals a partir de les que puguin posar nom a allò que senten, a saber què els passa, a regular les emocions i a gestionar-les de manera adequada. De manera que puguin expressar-les i compartir-les amb la resta. Així mateix, els portarà a evolucionar saludablement; a relacionar-se bé amb les persones i a ser flexible en la presa de decisions.

És necessari que tots els agents que formen part de la vida de l'infant, com la família, l'escola, i d'altres... contribueixin en aquesta educació emocional, que en formin part i prenguin responsabilitat, ja que el benestar dels petits depèn de la manera com es trobi la maduresa emocional dels més grans.

5. Formulació del projecte

5.1. Definició

5.1.1. Nom o títol.

Expressions: Projecte d'Educació Emocional.

5.1.2. Pla o Programa al qual pertany

Aquest projecte forma part del *Programa Educatiu d'expressió i joc* que desenvolupa el Centre Obert Eixample, en el que un dels seus objectius específics i el què més ens interessa tenir en compte per la temàtica que tractem en el nostre Projecte, es basa en treballar l'expressió corporal i emocional a fi d'afavorir l'estabilitat emocional dels infants.

5.1.3. Descripció

El nostre Projecte es basa en incidir sobre la part emocional dels infants del Centre Obert Eixample. Es pretén treballar a partir de l'estímul sobre les competències emocionals de cada infant del grup de *Petits*, per tal que puguin arribar a adquirir una intel·ligència emocional prou consolidada, com per esdevenir en un futur persones que puguin desenvolupar-se íntegrament afrontant qualsevol obstacle que puguin trobar al llarg del seu camí.

Aquest programa el dividirem en quatre Unitats de Programació, corresponents a quatre competències emocionals, que com ja indicàvem anteriorment, son sobre les que es considera adient treballar amb els infants.

Aquestes són:

- **La consciència emocional.**
- **La regulació emocional.**
- **L'autonomia emocional.**
- **La competència social o "intel·ligència interpersonal".**

5.1.4. Destinataris

Els destinataris del Projecte son els infants del grup de *Petits* del Centre Obert Eixample.

Els nens i nenes d'entre 6 a 11 anys que formen part d'aquest.

5.1.5. Objectius generals

- Afavorir el desenvolupament integral dels infants del grup de *Petits*.
- Aprendre a identificar les pròpies emocions i les dels altres.
- Gestionar les emocions apropiadament.
- Promoure l'autonomia emocional de l'infant.

5.1.6. Objectius terminals

- Conèixer el vocabulari bàsic de les emocions.
- Comunicar fàcilment la situació de l'estat emocional actual.
- Adquirir eines (alternatives) adequades per a la resolució de conflictes.
- Solucionar successos en independència de l'adult.

5.1.7. Estratègies per l'acció

Per tal de portar a terme el projecte, el primer que haurem de fer, és realitzar un diagnòstic per tal d'esbrinar quines son les necessitats que es donen en el grup d'infants de *Petits* del Centre Obert Eixample, per tal de poder-les solucionar quan hagi finalitzat el projecte.

Així mateix, es realitza una enquesta als infants del grup sobre el que incidirem (Annex 3) per tal de conèixer quines son les seves reaccions davant de diversos fets que arrel del període d'observació, s'han vist que s'esdevenen en la realitat diària dins del Centre Obert.

Tanmateix, s'efectuen dues enquestes diferents . D'una banda a Educadors/es Socials que treballin o hagin treballat en un Centre Obert (Annex 5) , i de l'altra banda a Coordinadors/es i/o Directors/es de Centres Oberts (Annex 7) per saber la manera com es tracten les emocions: Temporalment, organitzativament... , així com per conèixer les necessitats emocionals dels infants amb els que es relacionen, i sobre la pròpia intel·ligència emocional dels Educadors/es socials.

Com ja hem citat anteriorment en la descripció, tractarem quatre Unitats de Programació fent referència a les competències emocionals que volem tractar. D'aquestes, s'elaboraran dues Unitats Didàctiques per cada Competència emocional, tractant diferents habilitats socials com, l'autoestima, la presa de responsabilitat, l'assertivitat,

També ens ocuparem de la resolució de conflictes i com treballar l'autocontrol, a més de treballar la tolerància a la frustració.

5.1.8. Pressupost i fons de finançament

Posar en funcionament aquest Projecte no comporta una gran inversió, ja que podem disposar fàcilment del material del Centre Obert per a portar-lo a terme.

En tot cas, sí que seria bo i recomanable formar als Educadors/es del Centre Obert en emocions, ja que per educar les emocions no consisteix només en adquirir vocabulari o aprendre tècniques de control emocional, sinó que ha de tenir com a finalitat última partir de la pròpia humanitat per tal d'arribar al sentiment de comunitat. Bach i Darder (2004). En el nostre cas però, des de l'educador/a social del Centre Obert, que hauria de treballar inicialment sobre ell/a mateix/a per després poder ajudar i treballar amb els infants.

6. Planificació

En la planificació definirem el pla d'acció que realitzarem per a assolir els objectius del projecte.

Explicarem la manera com desenvoluparem la intervenció donant un sentit i un ordre amb la descripció de les diferents àrees que cal contemplar en la realització del projecte.

6.1.Descripció del Programa d'acció

6.1.1. Descripció i justificació

El Programa educatiu d'expressió i joc forma part d'un dels Programes del Centre Obert Eixample. Persegueix l'objectiu d'expressar i comunicar emocions i vivències i realitzar processos propis de creació artística.

Veiem com la finalitat del Programa barreja la capacitat de manifestar emocions amb l'estímul creatiu.

En el context del Centre Obert, el fet de realitzar activitats lúdiques i de distensió, treballant de manera transversal la vessant emocional dels infants, és molt positiu. Tot i això, tal i com hem pogut mostrar anteriorment, en l'apartat de la *Fase de descodificació: Establiment de prioritats i delimitació del projecte*, és important crear un Projecte específic i concret a partir del qual ens focalitzem, treballant sobre les emocions al llarg del curs, amb una sèrie de propostes que presentem.

6.1.2. Objectius

A continuació mostrem els objectius del *Programa educatiu d'expressió i joc*, que ens són més adients per a portar a terme el nostre projecte, perquè van relacionats directament amb les emocions que és el tema que principalment ens interessa, prescindint d'aquells objectius destinats a assolir la part més creativa.

Aquests són:

- Fomentar el treball en equip, la coordinació i el respecte mitjançant el joc.
 - Treballar la pertinença al grup de cadascun dels infants que formen part del grup de *Petits*.
 - Trobar més espais diaris d'expressió per tal que els infants puguin comunicar el què vulguin o sentin.
 - Donar eines als infants per tal que aprenguin a regular les emocions.

- Treballar l'expressió corporal i emocional, a fi d'afavorir l'estabilitat emocional.
 - Identificar i expressar les pròpies emocions i les dels altres.
 - Proporcionar les eines necessàries als infants per tal de gestionar les emocions adequadament.
 - Treballar amb dinàmiques sobre competències emocionals a diari.

6.1.3. Metodologia

La metodologia es porta a terme per mitjà de la participació dels infants del grup de *Petits* sota la dinamització de l'Educador/a social del Centre Obert Eixample.

Aquest professional serà l'encarregat de presentar les dinàmiques als infants, que seran els protagonistes destinataris del propi projecte, tot donant les instruccions necessàries, així com també donar-los autonomia en el moment de l'execució de la dinàmica i finalment, proporcionar un espai de reflexió i d'expressió per a ells, on puguin comunicar tot allò que els ha esdevingut en l'activitat, afegit al fet d'explicar successos des de la seva realitat en diversos contextos.

6.1.4. Unitats de programació

A continuació, es mostra un esquema que estructura el que hem exposat.

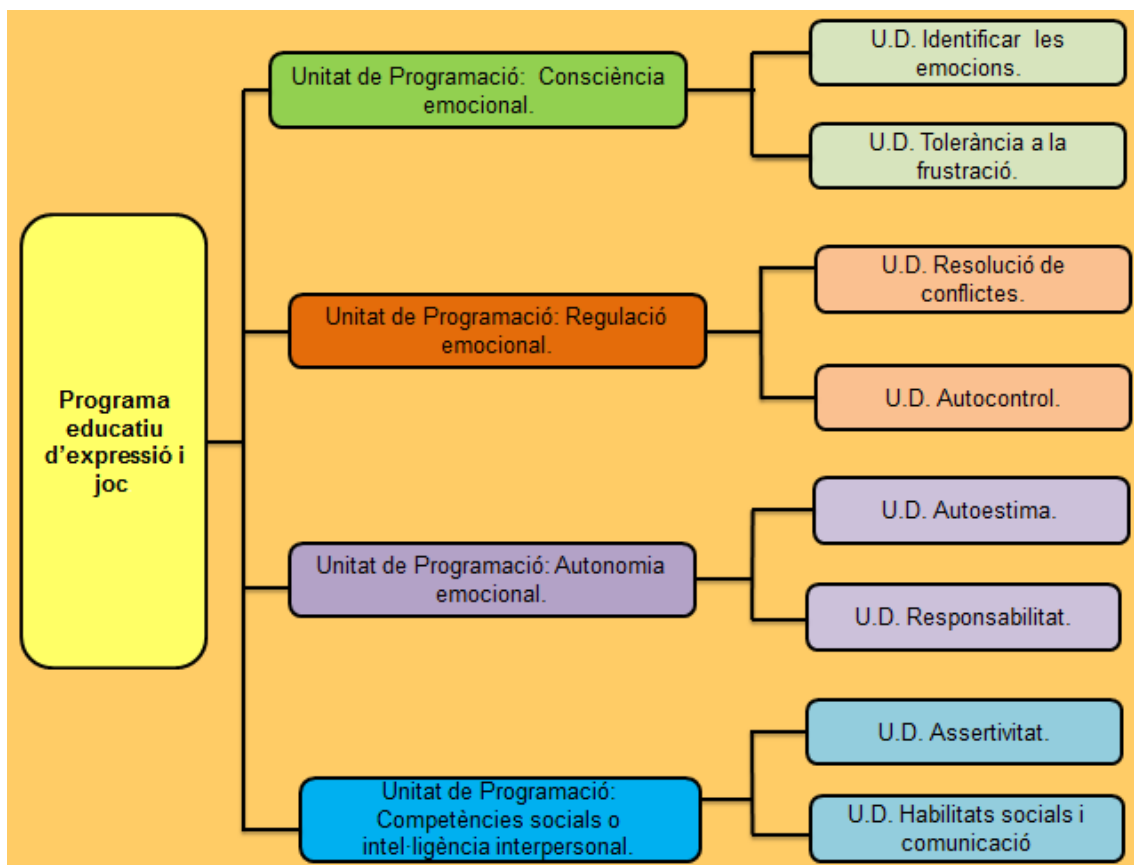

Figura 12: Enquadrament de l'organització del projecte.

6.2. Unitats de Programació

6.2.1. Descripció i durada

Totes les Unitats de Programació que presentem es distribueixen en dues sessions cadascuna .

Veurem en la seva descripció, que a continuació mostrem, com cadascuna de les sessions son singulars i algunes d'aquestes, específicament dues, presenten variacions respecte la temporalitat.

La primera Unitat de Programació es titula: **La consciència emocional**, en la que es pretén treballar amb els infants del grup de *Petits* sobre el fet de percebre les emocions, per tal de poder reconèixer-les i a partir d'aquí, poder-les etiquetar donant-les-hi un nom que de manera global coneixem.

Aquesta Unitat de Programació està dividida en dues sessions, en les que es tractarà la tolerància a la frustració, sobre la que hem cregut necessari incidir després d'haver observat i analitzat els resultats de l'enquesta que es va realitzar als infants del grup.

La segona sessió té un caràcter especial ja que resulta ser una activitat que s'aplica diàriament i de manera permanent, és a dir que és útil i satisfactori per treballar-la durant tot el curs escolar, període de durada del Centre Obert, degut a que no presenta un temps d'inici ni de fi i és que durant el dia experimentem forces i diversos sentiments que mitjançant aquesta dinàmica que plantejgem, podem aconseguir que els infants del grup puguin identificar i fer-se'n conscients d'aquestes.

La segona Unitat de Programació tracta sobre **la regulació emocional**, a partir de la qual els infants podran desenvolupar la capacitat de saber com fer servir les emocions de la millor manera possible, acceptant-la i actuant en benefici per a ell i la resta.

Aquesta Unitat de Programació està dividida en dues sessions, sobre les que es treballarà l'autocontrol i la resolució de conflictes, tema clau en el que és necessari treballar-hi degut al que es va poder detectar durant el període d'observació.

La tercera Unitat Didàctica: **L'autonomia emocional** ajudarà als infants a prendre les seves pròpies decisions, emocionalment parlant, malgrat l'entorn sigui perjudicial. D'aquesta manera, acceptarà les seves emocions que el portaran a sentir-se tal i com ho desitja.

Aquesta Unitat de Programació, també es porta a terme a partir de dues sessions. En una d'aquestes, es tractarà l'autoestima, necessari i bàsic tractar-ho amb els infants

del grup de *Petits*, amb els que cal reforçar les actuacions i esdeveniments que realitzen adequadament i en cas de no ser així, explicar-los-hi, per mitjà d'un bon acompanyament, i en l'altre sessió es treballarà la responsabilitat.

L'última Unitat Didàctica és **la Competència social o intel·ligència interpersonal** en la que els infants hauran d'adquirir una sèrie d'habilitats socials que els portarà a desenvolupar bones relacions amb la resta de companys/es de grup.

En la primera sessió es tractarà l'assertivitat, habilitat que tal i com vam veure en les respostes que ens van donar els infants en les enquestes, cal treballar.

La segona sessió tracta sobre les habilitats socials i de comunicació, també amb un caràcter especial, similar però amb variacions respecte l'activitat de Consciència emocional que ja hem presentat. Aquesta és una activitat que s'aplica diàriament i de manera permanent, és recomanable treballar-la durant tot el curs escolar, període de durada del Centre Obert. És la valoració del dia en la que els infants, abans de finalitzar l'estada al Centre Obert, escriuran en un paper com s'han sentit avui, què els hi ha agradat més o menys, amb quins companys/es s'han relacionat,... i ho faran dipositant-ho dins d'una bústia. D'aquesta manera, podrem saber les opinions dels infants i podrem conèixer com es troben.

Les sessions de cada Unitat de programació es desenvoluparan entre el pati i el menjador on s'ubica el Centre Obert Eixample.

S'ha escollit un o altre espai, depenent de si es considera que l'activitat requereix més o menys atenció, a més de que presenti una dedicació específica a l'hora d'executar-la.

En cas que plougui i l'activitat estigui programada per a fer-se en el pati, es canviarà d'espai passant-se a fer al menjador.

Com ja hem comentat, hi ha dues sessions que es desenvoluparan al llarg de tot el període de durada del Centre Obert, que correspon a un curs escolar.

La resta de sessions, es preveu realitzar-les un cop a la setmana encabint-les dins d'un taller setmanal, el que vagi més encaminat a tractar les emocions. (No és possible concretar el nom del taller ja que varia trimestralment).

Resulta favorable que l'Educador/a social que dirigeix les sessions, triï l'ordre que consideri més convenient, tenint en compte els factors que aquest consideri rellevants.

Com que no podem aturar-nos en el llarg camí de les emocions, d'igual manera com ens indiquen González, R., Villanueva, L. (2014), explicant que l'educació emocional és un procés que s'inicia des de la primera infància i està present al llarg de tota la vida, no és adient realitzar poques sessions, pel que es proposa encarregar a l'Educador/a social que al finalitzar cada sessió, amb el full d'avaluació oficial del Centre Obert ja emplenat, s'avaluï la idoneïtat de continuar treballant la mateixa capacitat que es proposava a la Unitat Didàctica o bé, si seria bo i recomanable tractar-ne un altre que faci referència a la competència emocional (Unitat de Programació) que la recull.

6.2.2. Objectius

- Reconèixer les pròpies emocions i les dels altres.
- Prendre consciència de quines son les emocions que se senten.
- Controlar les emocions d'una manera apropiada.
- Autogestionar-se personalment.
- Desenvolupar bones relacions socials amb la resta de companys/es.

6.2.3. Continguts

Fets, conceptes

Al llarg de les sessions es tractaran molts conceptes que a continuació mostrem:

En la primera Unitat de Programació aprendrem a identificar i prendre consciència de les emocions. També a acceptar-les i partint d'aquí, a expressar-les i manifestar-les.

En la segona Unitat de Programació treballarem els conceptes de regulació emocional i de resolució de conflictes.

També, tractarem els fets de pertànyer a un grup, a assolir l'autonomia, i a cooperar.

Finalment, treballarem habilitats socials, de comunicació, així com l'assertivitat i el respecte.

Tot això és un breu resum. En les Unitats Didàctiques es mostra de manera més detallada.

Procediments

- Escoltar les indicacions donades pels Educadors/es socials en les sessions que es portaran a terme.
- Donar autonomia als infants per a que resolguin les situacions que se'ls presenten en les dinàmiques.
- Proporcionar les eines necessàries als infants per a poder superar amb èxit vivències adverses.
- Donar un espai de reflexió i expressió en el que cada infant pugui manifestar allò que sent, i el què vol dir.

Actituds, valors i normes

Es donen en funció del tipus de sessió que es porti a terme, però en totes aquestes, apareix el valor del respecte, l'actitud predisposada a comunicar i l'actitud participativa.

6.2.4. Metodologia i/o tècniques

En totes les sessions, a l'inici l'Educador/a social presenta als infants del grup de *Petits* la dinàmica que es portarà a terme, donant les indicacions pertinents.

El contingut de les sessions ha estat diferent en totes elles, tot i que algunes d'aquestes segueixen la mateixa estructura. Aquest és el cas de les Unitats de Programació sobre la regulació emocional, en les que els infants, se'ls planteja una situació i han d'actuar autònomament segons allò que senten.

En una d'aquestes, es proposa usar un plafó amb una sèrie de sentiments per tal que els infants (amb una foto de carnet) se situïn al damunt del sentiment que experimenten. D'aquesta manera, més dinàmica i lúdica, es fomenta la participació i motivació dels infants. A més, s'aconsegueix que li trobin un interès especial a tot allò que envolta al món de les emocions i sentiments.

Una altra dinàmica que resulta ser entretinguda, és aquella en la que els infants valoren la tarda al Centre Obert tal i com ells desitgin, per exemple explicant com ha estat, com s'han sentit i com s'han relacionat amb els seus companys/es, ... i posant la valoració en una bústia que prèviament hauran elaborat tot el grup.

Es realitzarà un rol-playing per a treballar la tolerància a la frustració i un petit projecte d'acció que tractarà les responsabilitats dels infants.

Al finalitzar totes les dinàmiques, sempre hi ha un espai de reflexió, d'expressió...en el que es comparteixen experiències viscudes en aquestes i en el que l'Educador/a social dona eines als infants, per anar poc a poc desenvolupar la seva educació emocional.

6.2.5. Materials/ recursos necessaris

Recursos materials: Com a zones d'espai, el pati i el menjador de l'Institut Jaume Balmes, que cedeixen pel Centre Obert, seran les zones en els que es desenvoluparan les activitats.

Per tal d'elaborar el plafó dels sentiments, realitzar les fotos de carnet dels infants i fer la bústia de valoracions, necessitarem material que pot proporcionar el Centre Obert, i que no és gaire específic.

Recursos humans: Els infants del grup de *Petits* del Centre Obert Eixample i l'Educador/a social que vulgui desenvolupar aquest projecte, amb el suport de la Coordinació o Direcció.

Recursos econòmics: No hi ha cap cost que suposi una despesa extra.

6.2.6. Indicadors i instruments d'avaluació

Els instruments d'avaluació formals que utilitzaran els Educadors/es socials del Centre Obert son:

La graella d'assistència que utilitzen al Servei, per tal de portar el control dels infants que acudeixen el dia de la setmana que es realitza el Projecte.

També el full d'avaluació oficial del mateix Servei, en el que el professional avalua el funcionament de la dinàmica i el desenvolupament dels infants, així com també li'n serveix per a tenir recollides un seguit d'eines per a treballar-ho.

Com a instruments d'avaluació no formals, trobem la nostra observació espontània durant les activitats, afegit a les diferents actuacions que portem a terme, les converses amb els infants,...aquestes últimes, en cas de ser rellevants les anotarem al full d'avaluació.

6.2.7. Unitats Didàctiques

A continuació s'adjunten les vuit Unitats Didàctiques d'aquest projecte.

Unitat de Programació: La consciència emocional. Unitat didàctica: Com em sento? (Treballem la identificació de les emocions)

Destinatari:		Els infants del grup de Petits del Centre Obert Eixample.	
Lloc:	El menjador de l'Institut Jaume Balmes (espai pel Centre Obert)	Temps:	A petites estones durant la tarda al Centre Obert.
Objectius didàctics:			
<ul style="list-style-type: none"> - Prendre consciència de les emocions que sentim i expressar-les per mitjà d'una foto que col·locarem sobre el que sentim durant l'estona al Centre Obert. - Manifestar amb total llibertat el que sent l'infant. - Participar en la sessió interaccionant amb la resta de companys/les del grup. 			
Continguts		Metodologia	Temporalització
Fets / Conceptes	Procediments	Actituds / Normes / Valors	<p>Aquesta Unitat didàctica s'aplica diàriament i de manera permanent, és a dir que des de que l'infant arriba al Centre Obert, té a la seva disposició un plafó (mòbil) ple de sentiments (l'Educador/a social ha d'escollir aquells que consideri més adients segons l'edat dels infants) sobre els que els infants han de col·locar la seva foto (foto de l'infant mida carnet) segons els sentiments que sent en el moment que tria per a "enganxar-se."</p> <p>Degut a que és una activitat continuada, no cal fer-la en un temps, ja que els infants aprofitaran les estones en les que les activitats no siguin dirigides per tal d'assenyalar el seu sentiment.</p> <p>Els moments en els que poden fer-ho, són: durant l'estona d'arribada al Servei, la de berenar, la de descans i la de recollir.</p> <p>A l'annex 9 s'adjunta el material necessari per a elaborar aquesta activitat i una representació del plafó de sentiments.</p>
Reconeixement	Identificar l'emoció	Identificar	
Consciència emocional	Prendre'n consciència	Expressar	
Expressar	Exterioritzar	Motivació	
Libertat d'expressió	Mostrar lliurement	Participar	
Avaluació		Respectar.	
<p>L'educador/a social anirà observant constantment el plafó, per tal d'estar al cas dels sentiments dels infants del grup, aspecte que donarà informació al professional sobre l'estat de l'infant i a partir d'aquí, poder parlar individualment amb ell. Tot el que s'extregui, l'Educador/a Social ho haurà de recollir en el full oficial d'avaluació del Centre Obert.</p>			

Unitat de Programació: La consciència emocional, Unitat didàctica: *Representem!* (Treballem la tolerància a la frustració)

Destinatari:		Els infants del grup de Petits del Centre Obert Eixample.	
Lloc:	El pati de l'Institut Jaume Balmes (espai del Centre Obert)	Temps:	1 sessió de 50 minuts.
Objectius didàctics:			
<ul style="list-style-type: none"> - Identificar i expressar quin és el seu estat emocional. - Proporcionar eines a l'infant per tal de resoldre la situació de frustració que es planteja. - Participar en la sessió interaccionant amb la resta de companys/es del grup. 			
Continguts		Metodologia	Temporalització
Fets / Conceptes	Procediments	Actituds / Normes / Valors	50'
Acceptació	Prendre consciència de l'estat emocional.	Conscienciar. Acceptar.	10'
Reconeixement	Exterioritzar-lo.	Exterioritzar. Etiquetar l'emoció.	40'
Expressar	Ajudar a l'infant a resoldre de la millor manera la situació.	Rebre ajut. Participar. Respectar.	35'
Presa de consciència			5'
Resolució			
Avaluació			
L'avaluació la portarà a terme l'educador/a social a través del que ha pogut observar durant l'execució de la dinàmica. Així doncs, podrà recollir en el full d'avaluació oficial del Centre Obert, com ha estat l'actuació de cada infant i si cal reforçar més aquest sentiment.			

Unitat de Programació: La regulació emocional. Unitat didàctica: *La pedra invencible*. (Treballem l'autocontrol)

Destinatari:		Els infants del grup de Petits del Centre Obert Eixample.	
Lloc:	El pati de l'Institut Jaume Balmes. (espai pel Centre Obert)	Temps:	1 sessió de 50 minuts.
Objectius didàctics:			
<ul style="list-style-type: none"> - Reconèixer i comunicar quines son les seves febleses. - Aprendre a usar mètodes alternatius de regulació emocional davant dels obstacles. - Participar en la sessió interaccionant amb la resta de companyes/es del grup. 			
Continguts		Metodologia	
Fets / Conceptes	Procediments	Actituds / Normes / Valors	Temporalització
Emocions. Sentiments. Regulació emocional. Control emocional propi. Pensament positiu. Responsabilitat	Identificar situacions difícils. Ajudar a gestionar els impulsos i els sentiments desfavorables. Expressar –los obertament.	Responsabilitat. Respecte. Autoregulació. Motivació. Exterioritzar. Participar/ formar part.	5' 45' 25' 20' 5'
Avaluació			
L'avaluació es portarà a terme a partir del debat final amb els infants, sobre el que l'educador/a haurà de donar les pautes necessàries a cada infant segons el que expliqui en l'espai de comunicació. Tot el que s'extregui de la sessió, l'Educador/a Social ho haurà de recollir en el full oficial d'avaluació del Centre Obert.			

Unitat de Programació: La regulació emocional. Unitat didàctica: *Tanqueu les "portes"!!* (Treballem la resolució de conflictes)

Destinatari:		Els infants del grup de Petits del Centre Obert Eixample.	
Lloc:	El pati de l'Institut Jaume Balmes. (espai pel Centre Obert)	Temps:	1 sessió de 50 minuts.
Objectius didàctics:			
<ul style="list-style-type: none"> - Canализar la impotència de l'infant oferint les eines adequades per a fer-ho. - Ajudar a l'infant a resoldre el conflicte de la forma més adient i favorable per a ell mateix i per la resta de companys/es. - Participar en la sessió interaccionant amb la resta de companys/es del grup. 			
Continguts		Metodologia	Temporalització
Fets / Conceptes	Procediments	Actituds / Normes / Valors	50'
Emocions. Sentiments. Regulació emocional. Resolució de conflictes.	Donar pautes inicials de l'activitat als infants. Ajudar a gestionar les emocions adverses. Respectar. Trobar la solució al conflicte.	Respecte. Autoregulació Solidaritat. Motivació. Exterioritzar. Participar/ formar part.	5' 45' 15'
Avaluació		<ul style="list-style-type: none"> - L'educador/a dona les instruccions als infants per a començar la dinàmica. - Es farà un cercle entre tots/es els infants, excepte 1 d'ells/es que quedarà fora amb l'objectiu d'entrar-hi. (Tots/es ho faran) - Abans de començar, se li diu al nen/a que està fora de la rotllana que provi d'entrar sense fer mal a ningú. (Per tal d'evitar caure en repeticions i imitacions, es poden fer variacions del joc, com per exemple, fer-ho a la inversa de manera que l'infant hagi d'aconseguir sortir del cercle. També es pot plantejar la situació, a partir d'algun fet social real, ex: Persona refugiada- País que bloqueja. - Quan es finalitzi la dinàmica, es convidarà als infants a que expressin com s'han sentit, la manera com han actuat, impressions... 	
<p>L'avaluació es portarà a terme a partir del debat final amb els infants, sobre el que l'educador/a haurà de donar les pautes necessàries a cada infant segons la manera com s'hagi desenvolupat en l'activitat. Tot el que s'extregui de la sessió, l'Educador/a Social ho haurà de recollir en el full oficial d'avaluació del Centre Obert.</p>			

Unitat de Programació: L'autonomia emocional. Unitat didàctica: "Bombardeig" de bones paraules (Treballem l'autoestima)

Destinatari:		Els infants del grup de Petits del Centre Obert Eixample.	
Lloc:		El menjador de l'Institut Jaume Balmes (espai pel Centre Obert)	Temps: 1 sessió de 50 minuts.
Objectius didàctics:			
<ul style="list-style-type: none"> - Sentir-se vinculat al grup. - Acceptar les qualitats i habilitats d'un mateix, expressades pels companys/es. - Participar en la sessió interaccionant amb la resta de companys/es del grup. 			
Continguts		Metodologia	
Fets / Conceptes	Procediments	Actituds / Normes / Valors	Temporalització
Singularitat. Acceptació. Pertinença al grup. Identitat. Satisfacció. Sinceritat.	Obrir-se a la resta del grup. Escoltar activament. Interioritzar un mateix les boniques paraules dels companys/es.	Respecte. Expressar. Vinculació. Habilitats. Motivació. Participar.	50' 30' 20' 15' 5'
Avaluació			
L'avaluació es portarà a terme a partir de l'espai que es genera amb els infants. Tot el que s'extregui de la sessió, l'Educador/a Social ho haurà de recollir en el full oficial d'avaluació del Centre Obert.			

Unitat de Programació: L'autonomia emocional. Unitat didàctica: Els Petits encarregats del Centre Obert (Treballem la responsabilitat)

Destinatari:		Els infants del grup de Petits del Centre Obert Eixample.	
Lloc:	El menjador de l'Institut Jaume Balmes (espai pel Centre Obert)	Temps:	1 sessió de 50 minuts.
Objectius didàctics:			
<ul style="list-style-type: none"> - Donar autonomia als infants del grup per tal d'escollir la tasca de responsabilitat que volen desenvolupar al Centre Obert. - Ser conscient (un mateix) de les seves debilitats i fortaleces en benefici d'ella mateix/a i del grup. - Participar en la sessió interaccionant amb la resta de companys/es del grup. 			
Continguts		Metodologia	Temporalització
Fets / Conceptes	Procediments	Actituds / Normes / Valors	
Pertinença al grup. Autonomia. Cooperació. Superació. Responsabilitat. Motivació. Fites.	Prendre consciència de la manera de ser d'un mateix. Estimular i motivar al grup. Donar autonomia, llibertat d'elecció. Mostrar el que millor saben fer.	Respecte. Llibertat. Autoconsciència. Vinculació. Habilitats. Motivació. Cooperar. Participar.	50' 30' 20'
Avaluació		Material: Retalls de cartolina i imperdibles.	15' 5'
L'avaluació es portarà a terme al finalitzar la dinàmica. Els infants junt amb l'educador/a, de manera individual podran autoavaluar-se a ells/es mateixos/es sobre la seva implicació en la tasca a desenvolupar. En el cas que totes les tasques desenvolupades hagin estat avaluades positivament, s'haurà complert l'objectiu conjunt de grup. (Si l'educador/a ho considera, aquesta dinàmica es pot aplicar en diverses ocasions, fins i tot per a organitzar les festes culturals i temàtiques que se celebren al Centre Obert). Tot el que s'extregui de la sessió, l'Educador/a Social ho haurà de recollir en el full oficial d'avaluació del Centre Obert.			

Unitat de Programació: La competència social. Unitat didàctica: " No! ", però perquè? (Treballem l'assertivitat)

Destinatari:		Els infants del grup de Petits del Centre Obert Eixample.	
Lloc:	El menjador de l'Institut Jaume Balmes. (espai pel Centre Obert)	Temps:	1 sessió de 50 minuts.
Objectius didàctics:			
<ul style="list-style-type: none"> - Confiar en un mateix per a prendre valor per a dir "no" i explicar el per què. - Posar en pràctica les habilitats socials que es posseeixen. - Participar en la sessió interaccionant amb la resta de companyes/es del grup. 			
Continguts		Metodologia	
Fets / Conceptes	Procediments	Actituds / Normes / Valors	Temporalització
Relacionar-se positivament Comunicació afectiva Autonomia Socialització Intel·ligència interpersonal	Donar instruccions. Expressar-se obertament sense reprimir-se, seguint les pautes. Argumentar la negativa.	Respecte Autoregulació Motivació Participar Responsabilitat Confiança Seguretat Predisposició	5' 45' 20' 5'
		<p>- L'educador/a dona les instruccions als infants per a començar la dinàmica:</p> <p>Farem un rol-playing sobre diverses situacions que ens resulten inusuals de rebuïjar. Així, haurem de dir "no" a les que se'ns plantegen, utilitzant una part del cos (s'intercanviaran papers i cada infant haurà de pensar la seva manera de dir "no" corporalment.) Després de dir el "no" especial, haurem d'exposar les raons per les que ens hi neguem.</p> <p>- Quan finalitzem l'activitat, en un espai de reflexió comentarem les impressions, dificultats i facilitats que hem trobat.</p>	
Avaluació			
L'avaluació es portarà a terme a partir de les reflexions finals amb els infants, a més de les observacions i consells fets pel professional durant l'activitat. En l'espai reflexiu, l'educador/a haurà de donar les pautes necessàries a cada infant per tal de reforçar i aprendre a ser assertius. Tot el que s'extregui de la sessió, l'Educador/a Social ho haurà de recollir en el full oficial d'avaluació del Centre Obert.			

Unitat de Programació: La competència social. Unitat didàctica: La *bústia expressiva* (Treballem les Habilitats socials i comunicació)

Destinatari:		Els infants del grup de Petits del Centre Obert Eixample.	
Lloc:	El menjador de l'Institut Jaume Balmes. (espai pel Centre Obert)	Temps:	Els 10 últims minuts abans de marxar del Centre Obert.
Objectius didàctics:			
<p>- Expressar obertament el que es desitgi, posant en pràctica les habilitats socials adquirides.</p> <p>- Mantenir respecte sobre els companys/es de grup i l'Educador/a social.</p> <p>- Participar en la sessió interaccionant amb la resta de companys/es del grup.</p>			
Continguts		Metodologia	Temporalització
Fets / Conceptes	Procediments	Actituds / Normes / Valors	
Relacionar-se obertament Comunicació afectiva Autonomia Escolta activa C. verbal/ C. no verbal	Donar autonomia. Expressar-se sense reprimir-se, mantenint respecte i valors positius. Reflexionar i escoltar totes les opinions.	Predisposició Respecte Motivació Participar Responsabilitat Confiança Seguretat Torn de paraula Autoregulació Comunicar	<p>Aquesta Unitat didàctica s'aplica diàriament els últims 10 minuts abans de marxar del Servei, per tant es pot usar cada dia.</p> <p>Quan els infants finalitzin les dinàmiques de la tarda, es dedicaran els darrers minuts a valorar en un full la tarda. Així cada infant explicarà el que vulgui sobre la seva estada al Centre Obert, per exemple: com m'ho he passat?, m'he relacionat més amb uns companys/es que amb d'altres.... Un cop feta la valoració, es dipositarà a la <i>bústia expressiva</i>.</p> <p>Cal que els infants elaborin conjuntament aquesta <i>bústia</i> per tal de sentir-la seva i utilitzar-la com un element motivador i necessari.</p> <p>A l'annex 9 s'adjunta la part del material i una representació de la <i>bústia</i>.</p>
Avaluació			
Tot el que s'extregui de la sessió, l'Educador/a Social ho haurà de recollir en el full oficial d'avaluació del Centre Obert.			

7. Aplicació

En la fase d'aplicació explicarem com portarem a terme les tasques definides en la planificació:

La seva gestió i organització.

En un principi, exposarem la gestió i organització interna del Servei on es portarà a terme el projecte, a més dels recursos materials i els recursos humans. Afegit al fet de tenir en compte les relacions internes i externes que es realitzaran.

Finalment, ens centrarem en tractar la sensibilització del projecte pel grup, la cohesió grupal i la detecció de minories actives del grup d'infants al que ens dediquem.

7.1. Gestió i organització interna

7.1.1. Recursos materials

Tal i com hem comentant, el projecte es desenvoluparà dins del Centre Obert Eixample de Barcelona, ubicat a l'institut Jaume Balmes.

Les sessions que es faran es portaran a terme, com ja s'ha explicat en cadascuna de les Unitats Didàctiques anteriorment exposades, entre el menjador i el pati del Centre Obert Eixample.

Cal contemplar, que en cas que plougui, les dinàmiques que es realitzaven al pati, passaran a fer-se al menjador. En cas que estigui ocupat per un altre grup del Centre Obert, l'equip es coordinarà al moment i es repartirà els espais disponibles per a la realització d'activitats.

7.1.2. Recursos humans

L'equip de professionals que dirigirà les sessions estarà format per un Educador/a social del Centre Obert Eixample.

Aquest/a, serà l'encarregat de dinamitzar i gestionar les dinàmiques, sempre amb el recolzament i suport des de Coordinació i Direcció, tant en moments en els que s'hagi d'estar-hi directament amb el grup com de manera indirecta, oferint ajut en qualsevol tasca que requereixi l'activitat.

Tot això, cal afegir-ho al fet que la resta de professionals que formen part de l'equip del Centre Obert Eixample, també estaran al cas de tot el que recull el projecte, així com també d'allò que s'esdevé al llarg de la seva aplicació, ja que l'Educador/a social que condueix les activitats, exposarà el que consideri rellevant i important, durant els

moments que es produeixi la reunió d'equip i l'avaluació final al finalitzar el vespre del Centre Obert.

L'Educador/a social que guiarà les sessions, té diverses funcions a complir, però presentarem les que son més importants:

Una d'aquestes és la de dinamitzar les sessions, fent participis directes als infants del grup de *Petits*, que hauran d'intervenir i que rebran directament aquelles eines necessàries per a poder assolir una bona intel·ligència emocional.

El professional també haurà de fer protagonistes als infants, del seu propi procés de desenvolupament emocional. Ho seran amb l'ajut de l'Educador/a social que els guiarà posant en pràctica també les seves emocions.

Així mateix aquests dos agents que en formen part, son vitals per tal que el projecte es pugui desenvolupar.

7.1.3. Relacions internes

A continuació es presenta l'organigrama sobre la organització del Centre Obert Eixample.

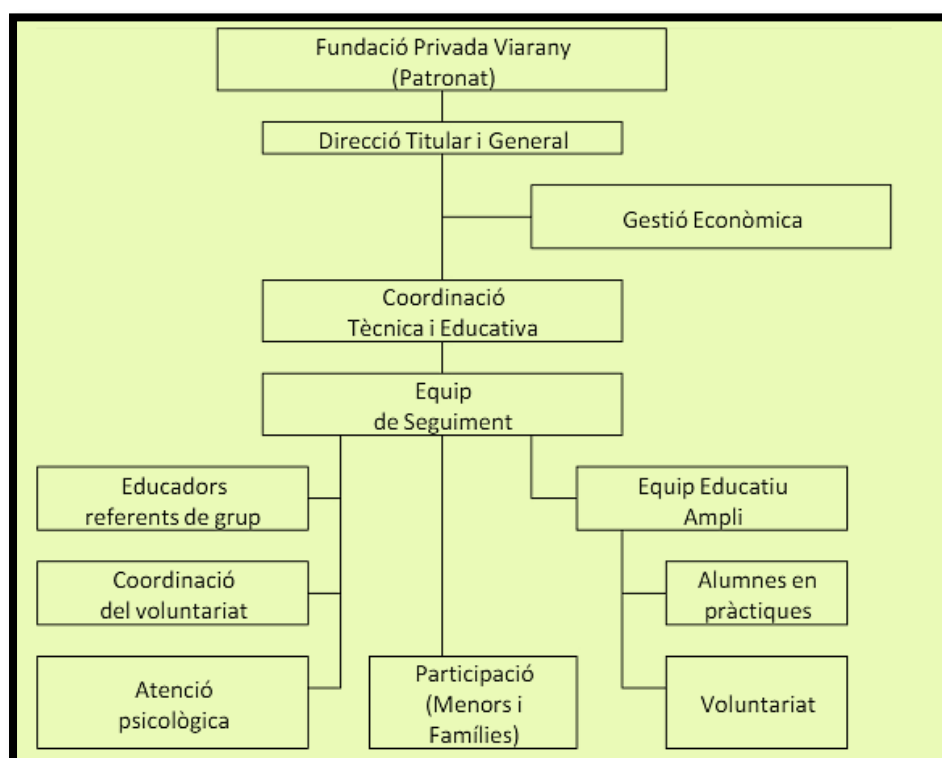

Figura 13: Organigrama del Centre Obert Eixample, extret de la Memòria del Servei.

Observant l'organigrama, veiem com des de la Direcció Titular i General, passant per la Coordinació tècnica i educativa, es crea l'Equip de Seguiment, que d'una banda es desglossa amb l'Equip Educatiu ampli del que formen part els alumnes de pràctiques i els/les voluntaris/es.

D'altra banda, veiem com des de l'Equip de Seguiment se'n deriven tres agents: Els Educadors referents de grup, la Coordinació del voluntariat i l'Atenció psicològica.

Finalment, també des d'aquest Equip, veiem com es contempla la part participativa, i la protagonista de tot: Els menors i les seves famílies.

7.1.4. Relacions externes

El Centre Obert Eixample manté un treball amb xarxa amb d'altres professionals, com els Serveis Socials d'Atenció Primària del Districte de L'Eixample, amb els que mantenen reunions de coordinació de manera contínua, amb Centres de Salut mental en els que acudeixen els infants, així com amb altres serveis especialitzats, com EAPS, EAIA's, o en alguns casos, amb els Centres Educatius dels infants.

7.2. Pla d'actuació

A continuació exposem la organització del projecte a través del Pla de treball.

Pla de treball de les Unitats Didàctiques:

- **Programa d'acció:** Programa educatiu d'expressió i joc.
 - **Unitat de Programació:**
 - La consciència emocional.
 - **Unitats Didàctiques:**
 - Identificar les emocions.
 - Tolerància a la frustració.
 - **Durada:** 2 sessions de 50 minuts cadascuna.

Els 10 últims minuts restants, es dediquen a realitzar diàriament una valoració de la tarda al Centre Obert. (Fa referència a la Unitat Didàctica d'Habilitats Socials i Comunicació, titulada: *la Bústia expressiva.*)
 - **Calendari de les sessions:** Com que cal anar treballant les emocions, es proposa encarregar a l' Educador/a social que al finalitzar cada

sessió, s'avaluï la idoneïtat de continuar treballant la mateixa capacitat que es proposava a les Unitats Didàctiques o bé, si seria bo i recomanable tractar-ne un altre que faci referència a la competència emocional (Unitat de Programació) que la recull.

Tot i això, cal destacar que hi ha dues Unitats Didàctiques que es proposa portar a terme, al llarg del curs del Centre Obert.

Una és: Identificar les emocions, dins de la Unitat de Programació sobre la Consciència emocional, i l'altre: Habilitats Socials i Comunicació dins de la Unitat de Programació sobre les Competències socials o intel·ligència interpersonal.

- **Unitat de Programació:**

 - La regulació emocional.

- **Unitats Didàctiques:**

 - Resolució de conflictes.

 - Autocontrol.

- **Durada:** 2 sessions de 50 minuts cadascuna.

Els 10 últims minuts restants, es dediquen a realitzar diàriament una valoració de la tarda al Centre Obert. (Fa referència a la Unitat Didàctica d'Habilitats Socials i Comunicació, titulada: *la Bústia expressiva*.)

- **Calendari de les sessions:** Com que cal anar treballant les emocions, es proposa encarregar a l' Educador/a social que al finalitzar cada sessió, s'avaluï la idoneïtat de continuar treballant la mateixa capacitat que es proposava a les Unitats Didàctiques o bé, si seria bo i recomanable tractar-ne un altre que faci referència a la competència emocional (Unitat de Programació) que la recull.

Tot i això, cal destacar que hi ha dues Unitats Didàctiques que es proposa portar a terme, al llarg del curs del Centre Obert.

Una és: Identificar les emocions, dins de la Unitat de Programació sobre la Consciència emocional, i l'altre: Habilitats Socials i Comunicació dins de la Unitat de Programació sobre les Competències socials o intel·ligència interpersonal.

- **Unitat de Programació:**
L'autonomia emocional.
- **Unitats Didàctiques:**
 - Autoestima.
 - Responsabilitat.
- **Durada:** 2 sessions de 50 minuts cadascuna.
Els 10 últims minuts restants, es dediquen a realitzar diàriament una valoració de la tarda al Centre Obert. (Fa referència a la Unitat Didàctica d'Habilitats Socials i Comunicació, titulada: *la Bústia expressiva*.)
- **Calendari de les sessions:** Com que cal anar treballant les emocions, es proposa encarregar a l' Educador/a social que al finalitzar cada sessió, s'avaluï la idoneïtat de continuar treballant la mateixa capacitat que es proposava a les Unitats Didàctiques o bé, si seria bo i recomanable tractar-ne un altre que faci referència a la competència emocional (Unitat de Programació) que la recull.
Tot i això, cal destacar que hi ha dues Unitats Didàctiques que es proposa portar a terme, al llarg del curs del Centre Obert.
Una és: Identificar les emocions, dins de la Unitat de Programació sobre la Consciència emocional, i l'altre: Habilitats Socials i Comunicació dins de la Unitat de Programació sobre les Competències socials o intel·ligència interpersonal.

- **Unitat de Programació:**
La competència social o "intel·ligència interpersonal".
- **Unitats Didàctiques:**
 - Assertivitat.
 - Habilitats Socials i de Comunicació.
- **Durada:** 2 sessions de 50 minuts cadascuna.
Els 10 últims minuts restants, es dediquen a realitzar diàriament una valoració de la tarda al Centre Obert. (Fa referència a la Unitat Didàctica d'Habilitats Socials i Comunicació, titulada: *la Bústia expressiva*.)
- **Calendari de les sessions:** Com que cal anar treballant les emocions,

es proposa encarregar a l' Educador/a social que al finalitzar cada sessió, s'avaluï la idoneïtat de continuar treballant la mateixa capacitat que es proposava a les Unitats Didàctiques o bé, si seria bo i recomanable tractar-ne un altre que faci referència a la competència emocional (Unitat de Programació) que la recull.

Tot i això, cal destacar que hi ha dues Unitats Didàctiques que es proposa portar a terme, al llarg del curs del Centre Obert.

Una és: Identificar les emocions, dins de la Unitat de Programació sobre la Consciència emocional, i l'altre: Habilitats Socials i Comunicació dins de la Unitat de Programació sobre les Competències socials o intel·ligència interpersonal.

7.3.Pressupost/Finançament

Com ja hem comentat anteriorment, aquest Projecte no comporta una gran inversió, ja que no s'utilitzen gaires recursos materials, i els que es necessiten, resulten ser fàcils d'aconseguir perquè en disposem al Centre Obert.

En aquest projecte el recurs som nosaltres, l'Educador/a social. Per mitjà d'aquest, ell/a i la seva intel·ligència emocional, i les eines de les que disposa, serà com podrà transmetre als infants del grup de *Petits* tot el que necessiten per a adquirir la maduresa emocional.

Encara que tant sols serà un Educador/a social, l'encarregat de realitzar aquest projecte, proposem i creiem que és convenient i necessari formar a tots els professionals del Servei.

7.4.Sensibilització

La sensibilització en aquest projecte consistirà en donar a conèixer sobre l'existència d'aquest, a tots els professionals del Servei, tant si tracten directament amb els infants del grup de *Petits* com si no ho fan.

Cal donar-los a conèixer i fer-los participants sobre qualsevol projecte o acció que afecti als infants, però també a ells/es mateixes.

D'altra banda, també és important motivar als infants del grup, els propis protagonistes, per tal de que participin de les sessions de manera activa i responsable. Per tal de que es pugui complir, caldrà explicar-los inicialment què són les emocions i perquè tenen una efectes sobre nosaltres.

Per últim, no podem oblidar a les seves famílies, que son els pilar bàsic dels infants.

Així mateix, junt amb el tríptic informatiu que el Centre Obert elabori, per tal d'informar sobre les diverses activitats trimestrals, també s'aprofitarà per a explicar el projecte.

7.5. Cohesió grupal

És molt important que en l'execució de les sessions, es doni un bon clima, un clima de tranquil·litat i respecte.

És necessari aconseguir que tots/es els infants del grup de *Petits* es respectin, encara que alguns d'aquests/es no arribin a congeniar massa bé, ja que en la majoria de dinàmiques, és necessària la interacció entre ells/es mateixos/es.

Es pot donar el cas, que en alguna de les activitats sorgeixi algun conflicte, que mirat des d'una altra perspectiva, pot resultar ser positiu ja que els infants, amb l'Educador/a social com a guia, seran els encarregats de resoldre el seu conflicte.

7.6. Detecció de les minories actives

Les minories actives que podem identificar, son les famílies, que son l'agent principal en el desenvolupament emocional de l'infant.

Seria molt positiu que formessin part del projecte, per tal d'assolir una de les raons principals d'aquest: la presa de consciència de la importància que tenen les emocions en ells/es mateixos i en els seus fills/es.

Degut a les mancances emocionals que s'han detectat en els infants, on en parlem anteriorment en l'apartat del diagnòstic, és necessari que siguin diversos agents, els que les treballin per tal de que l'infant assoleixi unes bones competències emocionals i pugui arribar a evolucionar essent intel·ligent emocionalment.

D'aquesta manera, les famílies que son el pilar bàsic i necessari pels infants, podrien formar-hi part. Així mateix, s'aniran ampliant les experiències emocionals que influeixen sobre l'infant.

Es proposa llavors, animar a totes les famílies a participar-ne i prendre'n responsabilitat sobre les emocions.

Llavors, amb els pares que desitgin participar, seria bo fer una formació d'uns dies, per exemple d'un cop a la setmana durant una hora i mitja (en uns horaris que siguin disponibles per ells/es) per tal que les famílies tinguin una base amb la que iniciar-se.

8. Avaluació

Finalment, arribem al punt de l'avaluació.

L'instrument que ens permet revisar i reorientar el desenvolupament del projecte, i també permet valorar quins han estat els resultats i obtenir diferents conclusions.

L'avaluació es divideix en cinc parts:

En la primera explicarem el tipus d'informació necessària per a dur a terme l'avaluació.

A la segona, els diferents indicadors d'avaluació segons els objectius previs i l'eficàcia i eficiència del projecte, a la tercera part explicarem els instruments d'avaluació que utilitzarem, i a la quarta serà l'avaluació final del projecte i l'impacte que ha ocasionat i finalment, tractarem els resultats i el valor del projecte.

8.1. Avaluació: Inicial, formativa i final

Segons Riberas. G, i Vilar. J, (2013) Hi ha tres fases en el procés de disseny del l'avaluació:

La primera fase en la que es concreta el tipus d'informació necessària i rellevant, responent a diverses preguntes sobre per que avaluem, què avaluem, entre d'altres....

La segona fase és on es recull la informació que es fa per mitjà de l'elaboració d'instruments d'avaluació.

La tercera fase és on es valora tota la informació i es dona a conèixer els resultats de l'avaluació interpretant les dades obtingudes.

D'aquesta manera, donem resposta a les qüestions que es plantegen:

- Per què avaluem?: Per tal de reorientar el procés d'intervenció i dirigir-lo cap als objectius marcats.
- Què avaluem?: Els resultats esperats que s'han formulat en forma d'objectius i s'han concretat a través dels continguts.
- Qui avaluarà?: Els professionals que han portat a terme les activitats i els infants del grup de *Petits*.
- Quina informació volem recollir?: Segons la definició dels indicadors.
- Quin procediment o tècniques de recollides de dades s'usa?: Enquestes, full oficial d'avaluació de dades, llistat d'assistència d'infants.

8.2. Indicadors d'avaluació

A continuació ens basarem en una sèrie d'indicadors per tal d'avaluar el funcionament del projecte:

- **Menor nombre de conflictes** : Amb aquest indicador avaluem si els infants adquireixen eines (alternatives) adequades per a la resolució de conflictes.
- **Utilitzar diàriament els recursos materials proporcionats al projecte:** S'avalua el coneixement que prenen els infants sobre el vocabulari bàsic de les emocions.
- **Parlar en claredat sobre un mateix:** Amb aquest indicador s'avalua si l'infant comunica amb facilitat la situació del seu estat emocional actual.
- **Percebre un clima relaxat dins del grup (tranquil·litat, respecte,...):** S'avalua la capacitat de resolució de successos en independència de l'adult.

8.3. Instruments d'avaluació

El projecte l'avaluarem utilitzant diferents tipus d'instruments, usats en les diferents fases de la intervenció.

Inicialment, vam realitzar una **enquesta als infants del grup de Petits del Centre Obert. Eixample** (Annex 3) de 4 preguntes, relacionades amb experiències viscudes dins del Centre Obert i fora d'aquest.

Aquesta eina, ens va servir per a elaborar posteriorment les unitats de programació del Projecte.

Paral·lelament, es van realitzar dues enquestes a diversos professionals:

- Una **enquesta als Educadors/es Socials treballadors d'altres Centre Oberts** (Annex 5), per tal de saber la manera en com desenvolupen les emocions en el context d'altres Serveis.
- Una **enquesta als Directores/es i/o Coordinadors/es de diferents Centres Oberts** (Annex 7), per tal d'obtenir una visió més àmplia sobre el funcionament de les accions en la vessant de les emocions.

L'avaluació de les Unitats Didàctiques, es recull en un **document oficial del Centre Obert Eixample d'avaluació diària** (que no disposem), sobre el que s'encabeix des

de l'avaluació del funcionament de la dinàmica, el desenvolupament dels infants, així com també un recull d'eines per a treballar el contingut d'aquestes.

També, la **graella d'assistència dels infants** del grup de *Petits* durant el dia de la setmana que es realitzaran les activitats plantejades en el projecte.

8.4. Avaluació final i impacte

L'avaluació final ens servirà per poder avaluar el projecte.

Com hem especificat diverses vegades, aquest projecte no té una durada específica ja que el camp de les emocions ens acompanya al llarg de la vida, però si que és possible avaluar si els infants han adquirit els objectius terminals que ens proposàvem.

Així mateix, l'Educador/a social que ha realitzat les sessions amb els infant, al finalitzar el curs al Centre Obert, podrà contemplar si els infants han evolucionat emocionalment, adquirint noves eines que els farà pensar, sentir i actuar de diferent manera, més beneficiosa, a com ho feien anteriorment.

D'aquesta manera, es poden plantejar nous objectius i reptes a assolir de cara als següents cursos, segons l'avaluació que se n'hagi fet, però sempre tenint en compte la importància i la necessitat que suposa en els infants i sobre tothom, treballar les emocions.

Si l'execució del projecte, ha resultat positiu sobre l'infant, segur que ha influenciat a l'entorn familiar. De tal manera que si la família també s'interessés pel món emocional, l'infant incrementaria el seu benestar, assolint poc a poc la maduresa emocional.

8.5. Valor del projecte

A continuació expliquem quin és el valor del nostre projecte:

- **Pertinença:** El projecte que es presenta respon a unes necessitats reals dels infants del Centre Obert, com des del Centre Obert, ja que es pretén que l'infant del Centre Obert adquireixi eines per a consolidar la seva intel·ligència emocional.
- **Suficiència:** Pensem que les diferents accions que plantejem són suficients per a assolir els objectius generals, tot i així creiem que es poden ampliar el nombre d'activitats

- **Progrés:** El progrés en el nostre cas, s'anirà fent visible a poc a poc, ja que els resultats d'educar les emocions no son ràpids.
- **Eficiència:** El projecte serà eficient si aconseguim assolir els objectius que en plantejàvem al llarg de tot el curs de durada del Centre Obert. Per tant, el nostre projecte és eficient si veiem que els infants amb el temps, van madurant emocionalment.
- **Eficàcia:** El projecte és eficient si aconseguim que els infants pensin, sentin i actuïn de diferent manera, una manera més beneficiosa, tant per a ells/es com per la resta.
- **Efectivitat:** Podrem avaluar l'efectivitat del projecte a llarg termini, ja que educar les emocions comporta un llarg procés.

9. Conclusions

Dedicant temps i espais per a tractar les emocions, els infants del grup de *Petits* del Centre Obert Eixample, poc a poc aniran adquirint noves i positives maneres de desenvolupar-se, tant en la forma d'actuar d'ells/es mateixos/es com amb la resta de persones, arribant a portar a terme relacions socials favorables per a aquests/es i el seu entorn.

Trobem necessari comentar que cal incidir en les emocions, i que la implicació ha de provenir des de diversos àmbits en els que l'infant es desenvolupa. En cas que tant sols es tractin les emocions en un d'aquests, resulta ser complicat que l'infant pugui assolir les competències emocionals.

És per això, que el paper de la família de l'infant té la clau, ja que si pares i mares s'involucren en la cura de les seves emocions, obtindran les eines necessàries per tal de desenvolupar la seva intel·ligència emocional.

Així mateix, els infants s'envoltarien d'un clima propici per a ells/es que repercutiria en el seu benestar personal i social.

També l'escola pren un paper molt important, però no aconsegueix tractar totalment les necessitats dels infants , i és per això que l'educació emocional se'n fa al càrrec i prova d'assumir-ho.

Desenvolupant l'educació emocional de l'infant des de diversos agents socialitzadors, l'infant evolucionarà cap a la maduresa emocional, esdevenint una persona íntegra que guanya en ser flexible davant d'aquelles situacions adverses, sobre de les que s'adaptarà a la nova situació.

Ja hem pogut observar, que la persona que acompanya a l'infant en el seu llarg procés de les emocions, i la que resulta ser el recurs necessari, és l'Educador/a social del Servei, que vetllarà, donant suport a l'infant, per tal que aconsegueixi major benestar, treballant les emocions.

Aquest professional ha d'agafar la responsabilitat de treballar-se també les seves emocions per tal de poder-les transmetre als infants.

Així, veiem que les emocions estan a tot arreu, i que influeixen sobre nostre, per això cal que les cuidem i ens cuidem, procés en el que intervé l'afectivitat, que és indispensable.

Necessitem sentir-nos estimats per tal de poder adquirir un bon desenvolupament afectiu.

10. Bibliografia

10.1. Llibres i articles

Bach, E. i Darder, P. (2002). *Sedueix-te per seduir*. Barcelona: Edicions 62.

Bach, E.; Darder, P. (2004). *Deseduca't*. Barcelona: Edicions 62.

Bion, W. (1985): *Experiencias en grupos*. Barcelona: Paidós.

Bion, W. (1997): *Aprendiendo de la experiencia*. Barcelona: Paidós.

Bisquerra, R. (2001). *Educación emocional. Propuestas para educadores y familias*. Bilbao: Desclée de Brower.

Bisquerra, R., y Álvarez, M. (2002). *La competencia emocional. Manual de orientación y tutoría* (pp. 144/69-144/83). Barcelona: Praxis.

Bisquerra, R. (2010). *Modelos de orientación e intervención psicopedagógica* (8ªEd.). Barcelona: Wolters Kluwer.

Bisquerra, R. (2012) *Orientación, tutoría y educación emocional*. Madrid: Síntesis.

Bisquerra, R., i Pérez, N. (2012). Importància i necessitat de l'educació emocional a la infància i l'adolescència. *Butlletí d'Inf@ncia*, 2012, num. 55, p. 1-7.

Bisquerra, R. Educación emocional y competencias básicas para la vida. *Revista de Investigación Educativa*, 2003, Vol. 21, n.º 1, págs. 7-43.

Bisquerra, R. (2014). *Psicopedagogía de las emociones*. Madrid: Edit. Síntesis.

Bisquerra, R., i Pérez, N. (2007) Les competències emocionals (Emotional competences). Universidad de Barcelona. *Educación XX1*. 10. pp. 61-82.

Bisquerra, R. (2012). *Com educar les emocions? La intel·ligència emocional en la infància i adolescència*. Barcelona: Quaderns Faros 6.

Bisquerra, R. (2005). L'educació emocional per a la prevenció i el desenvolupament humà. Dins: Sáez, A. et al. *Pedagogia dels sentiments*. (189-199). Barcelona: Edimurtra.

Gardner, H. (1995). *Inteligencias múltiples: la teoría y la práctica*. Barcelona: Paidós.

Goleman, D. (2006). *Social Intelligence*. Barcelona: Kairós S. A.

Goleman D. (1998). *La práctica de la inteligencia emocional*. Barcelona: Kairos.

Goleman, D. (1996). *Inteligencia emocional*. Barcelona: Kairos.

González, R. y Villanueva, L. (2014). *Recursos para educar en emociones. De la teoría a la acción*. Madrid: Ediciones Pirámide. Grupo Anaya.

Güell, M. I Muñoz, J. (1998). *Desconeix-te tu mateix. Programa d'alfabetització emocional*s. Barcelona: Edicions 62.

Ibarrola, B. (2003). Dirigir y educar con inteligencia emocional. En *Ponencia del VII Congreso de Educación y Gestión*. Madrid.

López, C. y Valls, C. (2013) *Coaching educativo. Las emociones, al Servicio del aprendizaje*. España: Ediciones SM.

Maurice J., Tobias, S. y Friedlander, B. *Educación con inteligencia emocional. Cómo conseguir que nuestros hijos sean sociables, felices y responsables*. Barcelona: Debolsillo.

Mayer, J.D. y Salovey, P. (1997). *What is emotional intelligence? Emotional Development and Emotional Intelligence: Implications for Educators*. New York: Basic Books.

Novara, D. y Passerini, E. (2005) *Educación socioafectiva. 150 actividades para conocerse, comunicarse y aprender de los conflictos*. Madrid: Narcea SA. Ediciones.

Pujol, E. i Bisquerra, R. (2012). *El gran llibre de les emocions*. Barcelona: Parramon.

Riberas, G., Vilar, J. i Mora, P. (2013). *Elaboració de projectes socials: disseny i avaluació de les accions socioeducatives*. Barcelona: Claret.

Palou, S. (2005). Cap sentir i créixer. Dins: Sáez, A. *et al. Pedagogia dels sentiments*. (129-142). Barcelona: Edimurtra.

Sastre, G., y Moreno, M. (2002). *Resolución de conflictos y aprendizaje emocional*. Barcelona: Gedisa.

Salovey, P. i Sluyter D. (1997). *Emotional development and emotional intelligence. Educational Implications*. New York: BasicBooks.

Villanueva, L., y Górriz, A. B. (2014). La consciencia emocional y su relación con el bienestar infantil. *Recursos para educar en emociones. De la teoría a la acción*, 151-201.

Zurita, A. (2009). *Actividades para el desarrollo de la inteligencia emocional en los niños*. Barcelona: Parramón.

10.2. Pàgines web

Ajuntament de Barcelona. (2017). Plano BCN. http://w20.bcn.cat/Guiamap/Default_es.aspx?ant=1#x=29469&y=84517&z=2&w=1066&h=519&base=GuiaMartorell

Assemblea General de les Nacions Unides (1959). Declaració Universal dels Drets de l'Infant del 20 de novembre de 1959. <http://www.amnistiacatalunya.org/edu/docs/nu-dec-infants.htm>

Assemblea General de les Nacions Unides. (1948). Declaració Universal dels Drets Humans. http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cln.pdf

Assemblea General de les Nacions Unides (1990). Convenció sobre els drets de l'infant.

https://old.unicef.es/sites/www.unicef.es/files/recursos/CDN_CAT_2013_CDN.PDF

Asociación estatal de educación social (2007). Documents professionalitzadors.

http://www.ceesc.cat/images/simplefilemanager/556d9518310849.79010543/Doc_prof_cat.pdf

Centre de Recursos Pedagògics de Terrasa (2017). Recursos sobre educació emocional que oferim al Centre de Recursos Pedagògics de Terrasa.

<https://sites.google.com/a/xtec.cat/educa-emocional/recursos/recursos-en-linia/jocs>

Enciclopèdia catalana. (2017). www.enciclopedia.cat

Fundació Privada Viarany. (2014). Projecte educatiu Centre Obert Eixample.

<https://coeixample.wordpress.com/2014/04/27/projecte-educatiu-2014/>

Fundació Privada Viarany. (2014). Programe socioeducatiu.

<https://coeixample.wordpress.com/2014/11/04/programes-socioeducatius/>

Fundació Privada Viarany. (2015). Projecte educatiu Centre Obert Eixample.

https://www.scribd.com/doc/266505060/Projecte-Educatiu-v-2015#download&from_embed-DadesCentreObertEixample.

Generalitat de Catalunya, Institut d'Estadística de Catalunya. (2017). Población Activa.

<http://www.idescat.cat/treball/epa?tc=4&id=ic07&lang=es>

Grup de recerca en Orientació Psicopedagògica, Universitat de Barcelona (2017).

www.ub.edu/grop/

Monica Tejedor Arjona. (2010). Educando la responsabilidad de los niños.

<https://issuu.com/elizana/docs/responsabilidad>

Noemí Garcia. (2010). L'autoestima.

<http://recursosdetutoria.weebly.com/lautoestima.html>

Teresa Pujol. (2015). Desenvolupar l'assertivitat i la confiança personal. http://www.diba.cat/c/document_library/get_file?uuid=1ace7d83-de39-4c1b-9f7c-a002df34ddf6&groupId=527890

Todo sobre Barcelona (2016). <http://todosobrebarcelona.com/wp-content/uploads/2016/11/Eixample-barrios.jpg>

Sant Joan de Deu. (2017). Consells per ensenyar al teu fill a tolerar la frustració. <http://faros.hsjdbcn.org/ca/articulo/consells-ensenyar-teu-fill-tolerar-frustracio>

XAPSELL. (2017). Mapa de resultats. http://recompte.barcelona/?page_id=3193

10.3. Legislació

Constitución Española. Boletín Oficial del Estado, 29 de diciembre 1978, núm. 311.

Ley 4/1994, de 20 de abril, *de Administración Institucional, de Descentralización, de Desconcentración y de Coordinación del Sistema Catalán de Servicios Sociales*, Boletín Oficial del Estado, 18 de mayo 1994, núm. 118, pp. 15169 – 15177.

Decret 284/1996, de 23 de juliol, *de regulació del Sistema Català de Serveis Socials* Modificat pel Decret 176/2000, Diari oficial de la Generalitat de Catalunya, 26 de mayo 2000, núm. 3148, pp. 6734-6753.

Decret 27/2003, de 21 de gener, *de l' Atenció Social Primària*, Diari oficial de la Generalitat de Catalunya, 5 de febrero 2003, núm. 3815.

Decret 142/2010, d'11 d'octubre, *pel qual s'aprova la cartera de serveis socials 2010-2011*, Diari oficial de la Generalitat de Catalunya, 20 de octubre 2010, núm. 5738, pp. 76196-76312.

Llei 12/2007, d'11 d'octubre, *de Serveis Socials*, Diari oficial de la Generalitat de Catalunya, 18 d'octubre 2007, núm. 4990, pp. 37788-37839.

Llei 26/2015 de 28 de juliol, *de modificació del sistema de protecció a la infància i l'adolescència*, suplement en llengua catalana al Boletín Oficial del Estado, 29 de juliol de 2015, núm. 180, pp. 1-68.

11. Agraïments

M'agradaria donar les gràcies a totes les persones que m'han donat suport i ànims durant el procés d'aquest treball.

En especial a la meva família per estar-hi sempre, a la meva parella per la seva paciència, recolzament i per "suportar-me" en dies difícils, a les meves amigues que amb la seva energia positiva han encomanat d'alegria el treball.

També al meu tutor, Óscar per a ajudar-me i guiar-me, a l'il·lustrador i somiador Joan Turú que ha cedit el seu dibuix, a tots/es aquells/es professionals Educadors Socials que han col·laborat amb les enquestes, a les millors companyes de les dues feines, la Isabel i la Cinta, per compartir somriures i ajuts, i als companys/es del Centre Obert Eixample qui des del primer dia, m'han donat tant bona acollida.